

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

Příjmení a přezdívký v obci Český Rudolec

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Janečková, CSc.

Autor práce: Bc. Vojtěch Vávrů

Studijní obor: Bohemistika

České Budějovice 2016

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....
Bc. Vojtěch Vávrů

Anotace

Diplomová práce se zabývá příjmeními a přezdívkami obyvatel obce Český Rudolec. Základní onomastický materiál byl získán ze soupisu příjmení obyvatel obce, přezdívky byly zjištěny pomocí exploračních metod (nejčastěji formou rozhovorů, popř. díky osobní známosti). Analýzu antroponym provádíme s využitím tradičních klasifikačních metod. Cílem práce je lingvistická analýza oficiálních i neoficiálních osobních jmen místních obyvatel.

Abstract

The subject of this thesis is surnames and nicknames of inhabitants of Český Rudolec. The basic material was obtained from a list of the names of local inhabitants. To get a list of nicknames, the exploratory methods were used (usually by means of an interview). The analysis of names and nicknames will be conducted using traditional classification methods. The goal of the thesis is an analysis of official and non-official names of the local inhabitants.

Poděkování

Velice děkuji paní docentce Marii Janečkové za odborné vedení, její vstřícný přístup, rady, ochotu a věcné komentáře, které mi umožnily práci realizovat. Velký dík patří také panu PhDr. Štěpánu Balíkovi, Ph.D., za rady a tipy, které vedly k dohledání polských příjmení, a samozřejmě autorům jak primárních, tak sekundárních zdrojů, bez nichž by tato práce nikdy nevznikla. Děkuji také občanům své rodné obce Český Rudolec, kteří se ochotně podíleli na výzkumu místních přezdívek.

Obsah

Úvod.....	11
Metodologie	12
1 Obec Český Rudolec.....	14
1.1 Původ jména Český Rudolec	14
1.2 Historie.....	14
1.3 Nedávná historie a současnost	17
1.4 Počet obyvatel obce Český Rudolec	18
2 Onomastika jako věda, podstata vlastních jmen	19
2.1 Historie české onomastiky	20
2.2 Klasifikace vlastních jmen	22
2.3 Stěžejní osobnosti české onomastiky a jejich významná díla.....	23
3 Příjímí, příjmení a jména po chalupě.....	28
3.1 Klasifikace pojmu „příjímí“ a jeho vývoj	28
3.2 Druhy příjímí.....	29
3.3 Klasifikace pojmu „příjmení“ a jeho vývoj	30
3.4 Dělení příjmení	31
3.5 Zajímavosti týkající se příjmení.....	32
3.5.1 Dvě jména, dvě příjmení, zdvojená jména.....	32
3.5.2 Nesklonná příjmení	34
3.5.3 Změna příjmení	34
3.6 Klasifikace pojmu „jméno po chalupě“	35
4 Přezdívky.....	36
4.1 Klasifikace přezdivek.....	36
4.2 Vývoj přezdivek v Čechách	37
4.3 Rozdělení současných přezdivek	37
5 Produktivní slovtvorné přípony při tvoření příjmení.....	40
5.1 Nejvíce zastoupené koncové přípony u jmen v Českém Rudolci.....	41
6 Příjmení v Českém Rudolci	42
6.1 Příjmení ze jmen osobních.....	42
6.1.1 Příjmení z křestních jmen beze změny	42
6.1.2 Z hypokoristik (domáckých podob jmen).....	43
6.1.3 Patronymika z osobních jmen.....	52

6.2	Příjmení z apelativ	53
6.2.1	Příjmení motivovaná názvem místa, polohou, charakterem bydliště nebo novostí obyvatele v místě.....	53
6.2.1.1	Substantivní tvary.....	53
6.2.1.2	Adjektivní tvary	54
6.2.2	Příjmení motivovaná povoláním, řemeslem či jiným stavem.....	55
6.2.3	Příjmení podle věku a ostatních vlastností tělesných, fyzických a duševních.....	59
6.2.4	Příjmení podle názvů zvířat a rostlin	60
6.2.5	Příjmení podle názvů jídel	62
6.2.6	Příjmení z názvů věcí, abstrakt a přírodních jevů.....	62
6.2.7	Příjmení ze sloves	65
6.2.7.1	Příjmení od slovesných dějů	65
6.2.7.2	Příjmení od sloves ve tvaru přičestí minulého	66
6.2.8	Příjmení z adjektiv, vyjadřující vlastnosti člověka.....	68
6.2.8.1	Substantivní tvar.....	68
6.2.8.2	Adjektivní tvar	69
6.2.8.3	Patronymika z přídavných jmen.....	70
6.3	Příjmení cizí.....	70
6.3.1	Příjmení z němčiny	70
6.3.1.1	Příjmení z osobních německých jmen.....	70
6.3.1.2	Příjmení z německých místních jmen	71
6.3.1.3	Příjmení z německých apelativ	72
6.3.1.3.1	Příjmení z duševních vlastností a stavů.....	72
6.3.1.3.2	Příjmení z částí těla	72
6.3.1.3.3	Příjmení z řemesel, povolání a jiných rozličných stavů	73
6.3.1.3.4	Příjmení z názvů zvířat.....	74
6.3.1.3.5	Příjmení z názvů domů, obydlí a jiných staveb.....	74
6.3.1.3.6	Příjmení z názvů věcí	75
6.3.1.3.7	Příjmení z adjektiv.....	75
6.3.2	Ostatní cizí příjmení.....	76
6.4	Příjmení s nejasným původem	78
7	Přezdívky v obci Český Rudolec	80
7.1	Přezdívky označující tělesné vlastnosti nositele	80

7.2	Přezdívký označující charakterové nebo dušení vlastnosti nositele	82
7.3	Přezdívký motivované aktuálními událostmi a děním	84
7.4	Přezdívký, jejichž základem jsou antroponyma nebo chrématonyma z reálného či fiktivního světa	85
7.5	Přezdívký motivované obdivem nositele k oblíbené reálné, popř. fiktivní postavě z uměleckého díla nebo branže	85
7.6	Přezdívký motivované křestním jménem nositele	86
7.7	Přezdívký motivované příjmením	91
7.8	Přezdívký neprůhledné s nejasnou motivací vzniku	96
	Závěr	97
	Seznam použitých zdrojů	100
	Seznam obrázků, tabulek a příloh	105

Abecední seznam použitých zkratek

AOn	Acta onomastica
atd.	a tak dále
atp.	a tak podobně
AV	Akademie věd
ČR	Česká republika
ČSAV	Československá akademie věd
ESJČ	Etymologický slovník jazyka českého
ESSČ	Elektronický slovník staré češtiny
FF	Filozofická fakulta
GbSlov	Slovník staročeský (Gebauerův)
LF	Listy filologické
MSS	Malý staročeský slovník
MU	Masarykova univerzita
např.	například
něm.	němčina/německý
NŘ	Naše řeč
popř.	popřípadě
PSJČ	Příruční slovník jazyka českého
SaS	Slovo a slovesnost
stč.	staročeština/staročeský
StčS	Staročeský slovník
sthn.	starohornoněmčina/starohornoněmecký

stol.	století
střhn.	středohornoněmčina/středohornoněmecký
UK	Univerzita Karlova
ZMK	Zpravodaj Místopisné komise ČSAV

Úvod

Diplomová práce se zabývá populárním tématem onomastiky, vychází z její dílčí disciplíny antroponomastiky. Stěžejní pozornost konkrétně věnuje příjmením a přezdívkám v obci Český Rudolec.

Výběr této malebné jihočeské obce v centru České Kanady není náhodný. Jedná se o moji rodnou vesnici, v níž jsem prožil celé dětství a do které se stále rád vracím. K obci a tamním lidem mám blízký vztah, s řadou obyvatel se přátelím a to přináší výhodu snadného přístupu k informacím i ochotu místních podílet se formou přátelských rozhovorů na výzkumu příjmení a přezdívek. Přestože vesnice není co do rozlohy ani co do počtu obyvatel nijak velká, pro antroponomastický rozbor nabízí bohatý a rozmanitý materiál.

Práce si klade celkem dva základní cíle a poskytuje ucelený přehled informací teoretického i praktického charakteru. Prvním cílem je rozšířit obecné povědomí o onomastice jako vědě, o její historii, vývoji, o jejím rozdělení, dílčích disciplínách, současném stavu a významných osobnostech, které se tématům onomastiky věnují, ať už v monografiích, nebo ve slovnících a časopisech. Práce se zabývá také vymezením pojmů příjmi, příjmení nebo jméno po chalupě. Poslednímu ze zmíněných termínů se blíže věnuje snad jen monografie Jany Pleskalové (2011). Jako východiska mi slouží teoretické práce Miloslavy Knappové, Dobravy Moldanové, Rudolfa Šrámka, Josefa Beneše, Jana Svobody i dalších neméně významných českých lingvistů.

Druhým cílem práce je nastínění historie i současnosti obce Český Rudolec a podrobná analýza získaného antroponomastického materiálu – jednak příjmení (získaných z elektronického soupisu příjmení obyvatel, který mi ochotně poskytl správce věcí veřejných obce Český Rudolec), jednak přezdívek, jež mi někteří místní ochotně sdělili při rozhovoru. Diplomová práce se pokusí ukázat typy příjmení a východiska, na jejichž základě vznikala současná příjmení i přezdívky místních obyvatel. V případě příjmení, u nichž jejich původ nelze zcela jednoznačně dohledat, uvádím více možných variant jejich vzniku.

Metodologie

Práce se skládá ze dvou základních částí. První, teoretická část, pojednává o jihočeské obci Český Rudolec, věnuje se její historii i současnosti. Poté následuje několik základních informací o onomastice jako vědě, o pojmech příjmi a příjmení, jméno po chalupě, přezdívka. Druhá část, výzkumná, je věnována onomastickému rozboru a faktorům, které motivují vznik příjmení a přezdívek místních obyvatel.

Před samotným započítáním práce bylo nutné vyhledat odbornou literaturu, na jejímž základě bude postavena teoretická část. Jako základní literatura mi posloužila zejména následující díla:

- BENEŠ, Josef. *O českých příjmeních*. Praha: ČSAV, 1962.
- KNAPPOVÁ, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Liberec: AZ KORT, 2008.
- KNAPPOVÁ, Miroslava. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?* Praha: ACADEMIA, 2015.
- MATES, Vladimír. *Jména tajemství zbavená: Malá encyklopedie 250 nejčastějších příjmení*. Praha: Epoque, 2002.
- HARVALÍK, Milan. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2004.
- MOLDANOVÁ, Dobrava. *Naše příjmení*. Praha: Agentura Pankrác, 2010.
- PLESKALOVÁ, Jana. *Vývoj vlastních jmen osobních v Českých zemích v letech 1000–2010*. Brno: Host, 2011.
- ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999.
- KNAPPOVÁ, Miroslava. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?* Praha: ACADEMIA, 2015.

Pro část praktickou bylo třeba opatřit si jmenný seznam veškerých příjmení současných obyvatel obce Český Rudolec.

Materiál pro rozbor přezdívek jsem se snažil sbírat napříč všemi věkovými skupinami prostřednictvím přímých rozhovorů s částí obyvatel obce. Zjistil jsem, že někteří obyvatelé měli dokonce více jak jednu přezdívku, anebo se jejich přezdívka

v průběhu času různě měnila. Takových případů však nebylo mnoho. Nejvíce přezdívek je samozřejmě u mladé generace ve věku od 6 do 30 let.

Podstatnou část analýzy tvoří etymologický výklad jednotlivých příjmení a přezdívek, přičemž jsem vycházel z několika publikací.

Velmi používanými publikacemi byly monografie Josefa Beneše *O českých příjmeních* (1962), *Německá příjmení u Čechů, 1. a 2. svazek* (1998).

Vycházel jsem však také z Kopečného monografie *Průvodce našimi jmény* (1991).

Řadu poznatků mi poskytla také kniha *Naše příjmení*. Druhé, upravené vydání (2004) od Dobravy Moldanové.

Nápomocna mi byla rovněž publikace Miloslavy Knappové *Naše a cizí příjmení v současné češtině* (2002).

Informace z Matesových publikací se týkají následujících příruček: *Jména tajemství zbavená* (1998), *Jména tajemství zbavená: malá encyklopedie příjmení, II. díl*. (2003).

Jako cenný zdroj informací posloužil v mnoha případech též Machkův *Etymologický slovník jazyka českého* (2010).

Určitá část výkladů etymologie pochází také ze slovníků elektronického *Vokabuláře webového* [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 8. 8. 2008]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Dostupný na <<http://vokabular.ujc.cas.cz>>.

V ojedinělých případech jsem čerpal z monografie Jana Svobody, *Staročeská osobní jména a naše příjmení* (1964).

Inspiraci pro obdobný postup při výkladu původu příjmení jsem našel v práci Jaroslavy Sudové, *Příjmení, jména po chalupě a přezdívky v obci Čenkov* (Diplomová práce, 2015, s. 11).

V celé práci jsou užity citační metody podle citační normy ČSN ISO 690, užívané ve významném lingvistickém časopise *Naše řeč*.

1 Obec Český Rudolec

1.1 Původ jména Český Rudolec

Jméno obce vzniklo z německého názvu *Rudolts*. Podle Nekudovy *Vlastivědy moravské – Dačicko, Slavonicko, Telčsko* lze název obce chápat jako „Rudoltův majetek“, odvozený od osobního německého jména *Rudolt*. Typ daného přejímání německých jmen souvisel s rakouskou kolonizací. *Rudolců* však na našem území bylo více. Vznikly pomocí posesivní přípony *-jb*: *Rudolt+ -jb > Rudolc*. K nepřímým pádům *do Rudolce*, *v Rudolci* byl utvořen nominativ *Rudolec* (Profous, 1951, III/610). Z důvodu odlišení od *Německého Rudolce* na Žďársku a z důvodu převládající české národnostní většiny tedy dostal *Rudolec* přívlastek *Český* (Nekuda, 2005, s. 722).

V historických pramenech lze na jméno obce narazit již v roce 1343 – *Rudolts*. S postupem času docházelo k drobným obměnám názvu. 1353 – *Rudolcz*, 1672 – *Rudoletz*, 1846 – *Boehmisch Rudoletz*, někdy hovorově také *Rudies*, od roku 1872 – *Český Rudolec* (Nekuda, 2005, s. 722). Německý název byl *Böhmisch Rudoletz*. Jeden z původních názvů byl také *Moravský Rudolec*, protože obec ležela při historické česko-moravské hranici.¹

1.2 Historie

Malebná obec Český Rudolec leží asi devět kilometrů severozápadně od Slavonic v Javořické vrchovině v nadmořské výšce 511 m. Zcela poprvé je v historických pramenech zaznamenána v roce 1343. Roku 1351 koupil část zdejší tvrze Pešík z Rudolce. Jeho pět synů, z nichž měl v obci každý svůj podíl, se majetku zbavilo. Své podíly prodali dalším majitelům. Od 14. století byla majitelů celá řada a žádný z nich neměl obec ve svém vlastnictví na dlouhou dobu. Namátkou lze zmínit Viléma a Oldřicha z Miličina, Jana Drhu z Dolan, Annu z Holomut či Jana z Marejže (Nekuda, 2005, s. 722–723), shodně též (Kroupa, 1975, s. 2).

Významným mezníkem se stal teprve konec 16. století, konkrétně rok 1597, kdy Václav st. Hodický z Hodic zakoupil tzv. matějovský statek (matějovskou rychtu), kterou k Rudolci připojil, a vytvořil tak českorudolecké panství, jež s minimálními úpravami vydrželo až do konce 20. století. V době připojení matějovské rychty bylo její

¹ <http://kdejemorava.wz.cz/obr/MoravskyRudolec.jpg>. Srov. též HOSÁK, Ladislav. *Historický místopis země Moravskoslezské*. Praha 1938, s. 33.

součástí několik menších vsí – Matějovec s dvorem Rožnov, Dolní Radíkov, Stálkov, Stojecín a Vlastkovec – které od té doby až dodnes spadají pod působnost obce Český Rudolec. Nezadržitelně se však blížil počátek 17. století a s ním třicetiletá válka, která znamenala katastrofu i pro Rudolec. Přestože zde přímé boje vůbec neprobíhaly (snad jen vyjma obléhání blízkého hradu Landštejn v r. 1618 a 1619), bylo Rudolecko zpusťošeno a vydrancováno císařskými armádami více než jakákoliv jiná obec v oblasti Moravy. Obec i okolní vsi následně jen pozvolna doslova povstávaly z popela. Trvalo téměř sto let, než se obec podařilo uvést do takového stavu, v jakém byla před válkou. Období protireformace přineslo ještě jednu zásadní negativní změnu. Jako odvěta za povstání byla německou šlechtou a císařskými generály zkonfiskována všechna okolní panství (Dačice, Bolíkov, Landštejn a Markvarec) a následně poněmčena. Tehdejší majitelka Rudolce, hraběnka Kateřina z Hodic, byla kvůli nešťastné souhře událostí nucena obec prodat. Stalo se tak roku 1630 a Rudolec se stal majetkem císařského kapitána Ferranta Coquia. Po více než „400 letech působení českých rodů přechází toto panství do německých rukou, čímž začíná jeho pozvolná germanizace“ (Hanuš, 1995, s. 24), shodně též (Nekuda, 2005, s. 723).

Nejen hospodářská situace kraje se začíná strmě zhoršovat. V polovině 18. století byla zrušena poštovní cesta, dopravní izolovanost Českého Rudolce se tak ještě více prohlubuje. Pokusy o vybudování nejrůznějších hospodářských podniků (hutí, skláren) končí však kvůli hospodářskému úpadku lokality neúspěchem. Jediným možným způsobem obživy místních se tak stávají občas milodary místního velkostatku, na němž je obyvatelstvo silně ekonomicky závislé, anebo hospodaření či obdělávání vlastních drobných luk a políček. Kvůli současnému majiteli německého původu v průběhu 17. a 18. století vzrůstá netolerantnost vůči jiným národnostem. Pociťují to nejen Češi, ale také židovská menšina. Zatímco v nedalekých vesnicích, např. v Markvarci či Bolíkově, nebyl už jen kvůli nezanedbatelnému ekonomickému užítku Židů v soužití etnik výraznější problém, z Rudolce lidé s postupem času odcházejí. Vládnoucí německé složky totiž preferují germánskou část obyvatelstva. Zůstala zde pouze část nejstatečnějších patriotů, mezi nimiž byli i duchovní. Zejména díky nim se v Rudolci každou neděli kázalo střídavě – jeden týden německy, druhý česky (Hanuš, 1995, s. 24).

Období hospodářské krize ve 30. letech 20. století se rapidně promítlo i do zdejších poměrů, zejména zvýšením nezaměstnanosti. Situaci dále komplikovalo

úspěšné šíření nacionálního socialismu v Německu, jehož ideologie do prostředí obce pronikala pod vlivem tehdejší sudetoněmecké politiky. Mnichovská zrada byla podle místní kroniky pro Rudolec doslova „černým dnem“. 8. října 1938 byl Český Rudolec obsazen nacisty. Od října 1938 do května 1945 byl podřízen Landratu v Bejdově, říšská župa Dolní Dunaj a v soudnictví spadal pod Amtsgericht ve Slavonicích. Většina českého obyvatelstva odešla do vnitrozemí. Během okupace byla obec poněmčena. Vytrvalo jen pět českých rodin“ (Kroupa, 1975, s. 3). Do říšské župy však zpočátku nespadal jen Rudolec. Byly zabrány i některé nedaleké vesnice – Markvarec, Horní Radíkov, Lipnice a Nový Svět. Vráceny byly po neustávajících protestech v listopadu téhož roku. Počáteční nadšení německé části obyvatelstva z podstoupení Českého Rudolce župě Dolní Dunaj však netrvalo dlouho, kýžený blahobyt totiž nepřineslo. Od německé části občanů totiž Říše požadovala zvýšení válečné dodávky, pracovní neděle a od mnoha zdravých mužů i odchod do války. Mnozí z nich se již nikdy nevrátili. Po skončení druhé světové války následoval – stejně jako v celé řadě jiných pohraničních obcí – těžký úděl odsunu, který pro oba národy znamenal definitivní konec mnohaletého soužití (Hanuš, 1995, s. 26–27).

Škola

Nejstarší zmínka o škole pochází podle Nekudy z roku 1670 (Nekuda, 2005, s. 726). Kroupa ve své publikaci uvádí o rok pozdější datum, tedy rok 1671 (Kroupa, 1975, s. 10). Autoři obou zdrojů se shodují, že zpočátku zde byla škola farní při kostele. Byla však v bídém stavu, a dokonce bez střechy. První opravdu trvale provozuschopné školy se obyvatelé obce dočkali s příchodem roku 1878. Vyučovalo se ve dvou třídách, žel bohu – jen německy. Zlom nastal teprve dva roky po vzniku samostatného Československa. V roce 1920 byla otevřena sice pouze jednotřídní obecná menšinová škola, vyučovalo se zde však výhradně v českém jazyce. Škola s devíti učebnami byla dokončená až v roce 1925. V prvním roce jejího fungování ji navštěvovalo celkem 141 žáků z 22 obcí v okolí, v průběhu 20. a 30. let zde učilo na 49 učitelů. „Rozvoj školství byl násilně přerušen německou okupací 1938. Část pomůcek se podařilo přestěhovat do nouzově zřízené školy v Heřmanči. Většina zařízení však byla ztracena. Budova školy se stala sídlem německých okupačních úřadů a v posledním roce války byla obsazena vojskem a používána jako lazaret“ (Kroupa, 1975, s. 11).

Devítiletá rudolecká škola loni oslavila 90. výročí od svého otevření, v obci hraje velice významnou roli dodnes. Všech devět tříd zůstalo zachováno a stále ji navštěvuje podstatná část dětí z přilehlého okolí.

Kulturní památky obce

Mezi nejvyhledávanější památky obce Český Rudolec patří bezesporu celorepublikově známý místní zámek, který byl po požáru v roce 1860 přestavěn ve stylu anglické romantické novogotiky. V nejrůznějších publikacích se lze díky podobnosti setkat s názvem Malá Hluboká. V průběhu dějin Malou Hlubokou vlastnilo několik majitelů. Posledním z nich byl Arnošt Peinhardt-Picchioni. Po únorovém převratu byl výše zmíněnému majiteli celý objekt zkonfiskován. V současné době probíhá jeho rozsáhlá rekonstrukce.

Za zmínku stojí rozhodně ještě kostel sv. Jana Křtitele z první poloviny 15. století, v němž se dodnes zachovala původní gotická křtitelnice a náhrobky vладыků z Mříže a Hodických z Hodic. Nelze opomenout ani barokní hřbitovní kapli sv. Kříže, jejíž základní kámen byl položen v roce 1761 (Nekuda, 2005, s. 726).

1.3 Nedávná historie a současnost

Po druhé světové válce byl vývoj celé obce poznamenán nastolením komunistického režimu. V šedesátých letech minulého století byly pod správu Místního národního výboru Českého Rudolce připojeny obce Stojecín a Nová Ves, v letech sedmdesátých následně Dolní Radíkov, Horní Radíkov a Nový Svět (Kroupa, 1975, s. 4–6). Nyní pod správu obce spadá celkem již jedenáct okolních vesnic – Markvarec, Matějovec, Rožnov, Dolní Radíkov, Horní Radíkov, Nový svět, Lipnice, Stojecín, Peníkov, Nová Ves, Nový svět (Hanuš, 1995, s. 2).

V posledních letech vzbudily pozornost rozsáhlé opravy místního zámku, který se v roce 2004 podařilo po dlouhých soudních sporech navrátit do majetku obce. Následně byl prodán brněnské firmě PENA plus, a. s., již místní obyvatelé vděčí za nemalé investice do této impozantní kulturní památky.²

Od července 2009 bývají v letních měsících v areálu zámku a na přilehlých loukách společností Pena plus pořádány již tradiční Zámecké slavnosti, mnohdy

² <http://www.ceskyrudolec.cz/historie-cesky-rudolec/d-14994> [cit. 2016-12-13]

s názornými ukázkami z historie obce (obléhání obce, bitvy o Rudolec). Jako příznivci piva mi velikou radost udělalo zřízení českorudoleckého pivovaru, jenž se pyšní již celkem pěti druhy kvalitního nepasterizovaného a nefiltrovaného piva – 11° Vladykou /populární světlý ležák/, 13° Graselem /světlý speciál/, 15° Černou růží /tmavý speciál/ 13° Rytířem von Picchioni /polotmavý speciál/ a konečně velice silnou 16° Zámeckou IPOu /světlý speciál s 6,8 % alkoholu/.³

K oživení kulturního života přispívají též místní spolky – sbor dobrovolných hasičů, jenž pořádá hasičské závody, a skupina fotbalistů TJ Sokol Český Rudolec, ale i obecní úřad, díky němuž se v obci pravidelně slaví Den matek, obvykle doprovázený setkáním v kulturním domě a hudebním programem.

1.4 Počet obyvatel obce Český Rudolec

Podle posledních součtů obyvatel (k 1. 1. 2016) má obec Český Rudolec celkem 929 obyvatel.

Tabulka 1. Počet obyvatel obce Český Rudolec a jejich průměrný věk

Počet obyvatel			Průměrný věk		
celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
929	462	467	43,6	43,1	44,1

Zdroj: Český statistický úřad

³ <http://www.zamek-ceskyrudolec.cz/pivovar/nabidka-1> [cit. 2015-13-12]

2 Onomastika jako věda, podstata vlastních jmen

Předmětem onomastických výzkumů jsou vlastní jména (onyma, propria). Jedná se o dílčí jazykové jednotky, které – na rozdíl od jmen obecných (apelativ) – pojmenovávají individualizované objekty. Šrámek vymezuje několik funkcí vlastních jmen. Jejich hlavním úkolem je individualizovat objekt jako neopakovatelnou jednotlivinu, diferencovat objekt v rámci jednoho druhu nezaměnitelným způsobem a zařadit pojmenovaný objekt do historických, ekonomických, prostorových, sociálních, věcných a jiných vztahů. Z výše zmíněných funkcí vyplývají veškeré vlastnosti, které jsou pro vlastní jména typické (Šrámek, 1999, s. 11).

Vlastní jména hrají v každé společnosti podstatnou roli a jejich vznik je nutné hledat v dávné minulosti, v době, kdy lidé při běžné komunikaci mezi sebou pociťovali potřebu zvláštních pojmenování, která by umožňovala v rámci tehdejší společnosti jednoznačně rozlišovat jednotlivé členy. Je tedy jasné, že jak antroponyma, tak i ostatní propria vytváří tzv. sekundární jazykový plán, v komunikaci jich totiž začínáme užívat až na vyšší úrovni (*Petr, Anna*), na druhé straně apelativa (*muž, žena*) jsou hojně používanými pojmenováními již při jednodušších formách komunikace, proto vytvářejí jazykový plán primární (Pleskalová, 2011, s. 12).

Důležitým argumentem pro vydělení onomastiky je odlišnost apelativního a propriálního charakteru některých jmen. Jako vhodný příklad lze uvést apelativum *most* ve srovnání s propriem *Most* (město v severních Čechách), popř. apelativum *česká lípa* v porovnání s propriem *Česká Lípa* (město v Podještědí) (Šrámek, 1999, s. 11).

Mezi hlavní cíle světové onomastiky patří pevné stanovení pojmenovacího procesu i jeho principů, standardizace a kodifikace proprií, objasnění vztahu proprií k jazykové politice a ideologii, otázky postavení vlastních jmen ve společenské komunikaci, výzkum současných i minulých trendů v rámci onomastiky a výzkum fungování zejména osobních jmen napříč dějinami (Knappová, 1985, [online]).⁴

O konkrétní náplni onomastiky i jejím postavení v rámci společenských věd panují rozličné názory. „V českém prostředí je onomastika považována za subdisciplínu jazykovědy s relativně značnou mírou autonomnosti a chápána jako nauka o vzniku a fungování propriálních pojmenovacích soustav, o jejich realizaci v konkrétních

⁴ <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6512>

podmínkách, časových a místních a zároveň jako nauka o konkrétních prvcích těchto soustav (tj. o konkrétních propriích, pojmenovacích principech, onymických objektech, areálech atd.)“ (Pleskalová, 2002, s. 293).

2.1 Historie české onomastiky

Intenzivní studium vlastních jmen začalo na našem území v průběhu 19. století – v době, kdy byl silně zdůrazňován význam vlastenectví, národní hrdosti, minulosti i kultury českého národa. Není tedy divu, že úplné začátky onomastiky jsou připisovány spíše historikům než jazykovědcům.

Vůbec první českou osobností, jež se opravdu významně zasloužila o rozvoj onomastiky, byl **František Palacký** (1798–1876). Jako první pro svá historická díla používal svědectví místních jmen. „Výsledky svých toponomastických výzkumů publikoval ve studii *O jménech místních v zemi české a moravské: Rozbor etymologický místních jmen československých* (Harvalík, 2004, s. 18). Na rozvoji české onomastiky se nemalou měrou podílel též historik a archivář **Vincenc Brandl** (1834–1901). Vrcholem jeho studií bylo dílo s názvem *Rozpravy o jménech topických*, které vyšlo roku 1885. Svůj zájem soustředil také na keltská jména a toponyma utvořená ze jmen kmenů a národů. Jako jeden z mála autorů se zmiňuje o nejstarších toponymech. Podle něj lze za ně pokládat ta, která končí sufixy *-ice*, *-ov* nebo *-in*. Mezi další osobnosti, které se věnovaly v 19. století toponomastice, lze zařadit ještě neméně významného historika **Augusta Sedláčka** (1843–1921) (Harvalík, 2004, s. 20).

Počátky opravdového rozmachu onomastiky na českém území datujeme do období 50.–60. let 20. století, kdy byla ustavena Onomastická komise při Československém komitétu slavistů, začal vycházet onomastický časopis *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV* a vyšla též významná práce **Vladimíra Šmilauera** *Osídlení Čech ve světle místních jmen* (1960). Teprve od té doby se onomastika stává oficiální lingvistickou disciplínou. Do té doby onomastiku ještě celá řada vědců považovala za pomocnou vědu historickou. Tak tomu bylo například v Čechách a v Německu, jako vědu topografickou ji chápalo (Holandsko, Švýcarsko), jako demografickou (Rakousko), za sociologickou vědu ji považovaly (Spojené státy americké), nebo dokonce za vědu estetickou ji pojímala (Francie). Tento fakt zdůrazňuje jak Harvalík, tak i Šrámek. „Rozhodující argument pro to, že je onomastika disciplínou lingvistickou,

leží v jazykové povaze propria a v langovém charakteru onymické sféry jazyka“ (Šrámek, 1999, s. 50).

Pro vývoj české onomastiky byly zcela zásadní dva předpoklady. Díky dílům Svobody, Šmilauera, Beneše, Profouse, Moldanové, Knappové a dalších se v průběhu **50. a 60. let** 20. století podařilo vybudovat stěžejní materiálová východiska pro další bádání. „Takže se čeština stala mezi slovanskými a evropskými jazyky jedním z těch mála jazyků, jejichž onymie je ve svých podstatných částech zpracována v relevantní úplnosti a systematicky“ (Šrámek, 1999, s. 3). Tím, že v době 60. let se odehrál oficiální přesun onomastiky z věd historických do věd lingvistických, bylo důležité vyrovnat dosavadní teoretickou nepropracovanost onomastiky. Nejvíce se o to zasloužila díla Trostova a Dokulilova (Šrámek, 1999, s. 3).

V 80. letech 20. století byla v časopise *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV* uveřejněna rozsáhlá diskuse týkající se postavení onomastiky v systému společenských věd. Přestože je již přibližně od 60. let chápána jako samostatná disciplína, je pro její představitele samozřejmostí úzká spolupráce s odborníky z ostatních oborů, především s historiky, sociology, etnografy, ale také archeology, právníky a archiváři (Harvalík, 2009, s. 48).

Stěžejním tématem onomastiky **90. let** se stává výzkum anoikonym (jmen neosídlených objektů vytvořených buď člověkem, nebo přírodou), který by měl být prací lingvistek Olivové, Knappové, Malenínské a Matúšové završen v anoikonymickém slovníku Čech, Moravy a Slezska. Stranou však nezůstávají ani chrématonomastika a literární onomastika, přičemž velký důraz je kladem zejména na teorii a metodologii. Ani v posledních letech zájem o onomastiku neupadá, naopak vzrůstá – důkazem je množství příspěvků v příručkách, encyklopediích, a dokonce i v některých zahraničních časopisech. Za zmínku stojí i spolupráce českých vědců na nejrůznějších mezinárodních onomastických projektech, např. *Namenforschung. Ein internationales Handbuch zur Onomastik* nebo účast na encyklopedii slovanské onomastiky (Harvalík, 2009, s. 50–51).

2.2 Klasifikace vlastních jmen

Šrámek v publikaci *Úvod do obecné onomastiky* dělí vlastní jména do několika dílčích skupin a podskupin (Šrámek, 1999, s. 163–165).

I. GEONYMA

1. Toponyma

- a. **Oikonyma** – pojmenování osídlených objektů, stavení, domů, mlýnů, zámků, měst (urbanonyma), továren.
- b. **Anoikonyma** – jména objektů neosídlených, které lze dále dělit na:
 - i. **hydronyma** – jména řek, potoků, rybníků, mokřadů, moří, oceánů, vodopádů, soutoků, vodních nádrží a mořských proudů;
 - ii. **oronyma** – jména útvarů zemského povrchu – kopců, skal, vyvýšenin, vrcholů, průsmyků, srázů, jeskyní, rovin;
 - iii. **agronyma** – jména zemědělsky či ekonomicky využívaných ploch, tj. jména polí, vinic, lesů, luk, pastvin a chmelnic;
 - iv. **hodonyma** – jména komunikačních spojů – stezek, cest, silnic, poutních cest, mostů, železnic, přístavů a mol;
 - v. **choronyma** – jména částí povrchu planety, které nejsou pojmenovány anoikonymicky, tj. jména pouští, světadílů, regionů, států, administrativních celků a národních parků.

2. Kosmonyma (astronoma)

- a. jména planet, hvězd, galaxií a souhvězdí;
- b. jména geonymických objektů na hvězdách, planetách i jiných nebeských tělesech;
- c. jména uměle vytvořených kosmických těles.

II. BIONYMA

1. Antroponyma

- a. rodná jména;
- b. příjmy a příjmení;
- c. přezdívky a posměšná jména;
- d. pseudonyma;
- e. skupinová antroponyma;

- i. obyvatelská jména (*Pražan, Severočech*);
 - ii. etnonyma (*Maďar, Bulhar, Čech*);
 - iii. rodinná a rodová jména (*Hesovi, Novákovi, Habsburkové*).
2. **Nepřavá antroponyma** – vlastní jména alegorických, pohádkových a mytologických postav.
 3. **Theonyma** – např. *Perun, Artemis*.
 4. **Fytonyma** – např. dub *Napoleon*.

III. CHRÉMATONYMA – jména věcí, které jsou výsledkem lidské činnosti.

1. Jména výrobků.
2. Jména organizací, institucí, zařízení.
3. Jména společenských jevů.
4. Jména významných dokumentů a vyznamenání.

2.3 Stěžejní osobnosti české onomastiky a jejich významná díla

Josef Beneš (1902–1984)

V letech 1926–1930 studoval germanistiku a bohemistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. K onomastice měl blízko už jen kvůli svému zaměstnání. Po skončení druhé světové války až do roku 1948 totiž pracoval na ministerstvu školství v komisi, jež měla za úkol počesťovat německá toponyma. S postupem času se habilitoval v oboru a vyučoval na Pedagogické fakultě v Ústí nad Labem. Předmětem jeho zájmu byla především antroponyma, patří mezi nejvýznamnější autory věnující se českým příjmením. Mezi jeho nejznámější díla patří kniha *O českých příjmeních* (1962) a posmrtně vydaná *Německá příjmení u Čechů I, II* (1998). Sepsal však i velké množství vědeckých článků, které jsou uveřejněny v celé řadě lingvistických časopisů. Níže jsou uvedeny autorovy nejvýznamnější příspěvky (Černý; Holeš, 2008, s. 66).

Naše řeč

- 1935: Poznámky k pravopisu cizích jmen zeměpisných (NŘ 19, s. 45–49);
 1946: Jaké české příjmení si vybrati (NŘ 30, s. 78–86, s. 121–128);
 1960: Výslovnost našich příjmení německého původu (NŘ 43, s. 269–275).

Zpravodaj Místopisné komise ČSAV

- 1972: Aktualizace příjmení (ZMK 13, s. 10–23);

1979: Naše místní jména jako příjmení rodin židovského původu (ZMK 20, s. 13–24);

1982: Naše příjmení psaná starým pravopisem (ZMK 23, s. 535–543).

Milan Harvalík

Patří do mladší generace českých onomastiků, narozen 16. srpna 1970. Na FF UK absolvoval bohemistiku a rusistiku. Mezi jeho učitele patřil významný bohemista a onomastik Ivan Lutterer. Krátce po studiích začal M. Harvalík pracovat v Ústavu pro jazyk český v Praze, zanedlouho se stal vedoucím oddělení onomastiky. Ve svých třiačtyřiceti letech obdržel Prémii Otty Wichterleho pro mladé vědce. Dodnes přispívá jak do domácích (*Acta onomastica*), tak do zahraničních lingvistických časopisů. Krom onomastiky se profesně věnuje také dialektologii (Večerka, 2013, s. 82). V rámci onomastiky jsou přínosem jeho publikace *Synchronní a diachronní aspekty české onymie* (2004) a *Index českých exonym. Standardizované podoby. Varianty* (2006).

Jana Pleskalová

Na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity vystudovala latinu a češtinu. Po několikaleté práci v dialektologickém oddělení ÚJČ AV a po dalších studiích získala titul CSc., následně se habilitovala a v roce 2003 se stala profesorkou. Její profesní záběr je opravdu široký. Kromě onomastiky se zabývá historickou gramatikou češtiny, vývojem spisovné češtiny, dialektologií, a dokonce i slovtvorbou. Jako spoluautorka a editorka se podílela na *Encyklopedickém slovníku češtiny* (2002). Teorii onomastiky přispěla dílem *Tvoření nejstarších českých osobních jmen* (1998) a monografií *Vývoj vlastních jmen osobních v českých zemích v letech 1000–2010* (2011). Od roku 1999 působila jako vedoucí Ústavu českého jazyka FF MU a vedla brněnské Výzkumné centrum vývoje staré a střední češtiny (Pleskalová [eds.], 2007, s. 441) a (Černý; Holeš, 2008, s. 508). Významné časopisecké příspěvky z *Listů filologických*, *Slavie* a časopisu *Acta onomastica* uvádím níže.

1999: K počátkům českého pravopisu (*LF* 122, s. 167–175);

2000: Česká pomístní jména v diachronním pohledu (*AOn*, 40, s. 196–195);

2001: Nový pohled na stará slovanská antroponyma (*Slavia* 70, s. 153–160).

Jan Svoboda

Absolvoval knihovnickou školu a slovanskou filologii na Karlově univerzitě v Praze. Pracoval jako tajemník Místopisné komise a později i jako vedoucí onomastického oddělení Ústavu jazyků a literatur ČSAV, byl též vedoucí Slovanského ústavu AV ČR (Večerka, 2013, s. 262). V roce 1968 obdržel titul DrSc. „Jeho láskou byla antroponomastika. Za více než 30 let excerpoval přes 56 000 dokladů staročeských osobních jmen“ (Černý; Holeš, 2008, s. 600). V průběhu života spolupracoval s Antonínem Profousem, po jehož smrti dokončil část jeho díla, a s Vladimírem Šmilauerem, s nímž byl spoluzakladatelem časopisu *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*. Od roku 1959 se stal předsedou subkomise pro slovanskou onomastickou terminologii. Výsledkem jeho usilovné práce byla *Soustava a terminologie slovanské onomastiky* (1968), *Česká jména osobní a rodová* (1942), *Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky* (1968), *Staročeská osobní jména a naše příjmení* (1964) a *Místní jména v Čechách 5, Dodatky k dílu Antonína Profouse* (1964). Významné časopisecké příspěvky týkající se jeho děl byly otištěny zejména v ZMK a AOn.

Zpravodaj Místopisné komise ČSAV

1969: Vladimír Šmilauer, Soupis prací Jana Svobody (ZMK 10, s. 660–667);

1969: Vladimír Šmilauer, Sedmdesátiletý Jan Svoboda (ZMK 10, s. 651–659);

1973: Ivan Lutterer, PhDr. Jan Svoboda, DrSc. (ZMK 14, s. 287–289).

Naše řeč

1973: Vladimír Šmilauer, Jan Svoboda /1899–1973/ (NŘ 56, s. 211–214).

Antonín Profous

Absolvoval v letech 1897–1901 moderní filologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a v letech 1901–1902 na mnichovské univerzitě. Byl žákem Jana Gebauera (Večerka, 2013, s. 224). Po většinu svého života vyučoval na střední škole češtinu, latinu i němčinu. „Jako člen místopisné komise České akademie věd se 1921–26 účastnil rozsáhlé revize místních jmen v Čechách, významně zasáhl i do počesťování toponymie Čech po roce 1945“ (Černý; Holeš, 2008, s. 524). Jeho významným dílem je monumentální slovník *Místní jména v Čechách*. Má celkem čtyři díly + pátý dodatkový díl – (Díl I, A–H, 1947), (Díl II, CH–L, 1949), (Díl III, M–Ř, 1951), (Díl IV, S–Ž,

1957) a (Díl V, Dodatky, 1960). Dílo pojednává přibližně o 12 000 místních jménech. Pracoval na něm dlouhých 26 let. Profousovy příspěvky lze najít zejména v *Naší řeči*. Příspěvky, týkající se jeho děl, jsou však publikovány i ve *Slově a slovesnosti*.

Naše řeč

1923: Klenčí, či Kleneč pod Čerchovem? (*NŘ* 7, s. 193–204);

1935: Jak třeba rozuměti jménu Chřibský, Kriebitz (*NŘ* 19, s. 280–289);

1928: Hřebečsko – Schönhengst (*NŘ* 12, s. 37–38).

Dobrava Moldanová

Na FF UK vystudovala český jazyk a polštinu. Více než 30 let pracovala v Ústavu pro českou literaturu ČSAV. Od roku 1990 vyučuje na Pedagogické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, kde se habilitovala a v roce 1993 se stala profesorkou v oboru dějin české literatury (Macura, 1998).⁵

Kromě literární teorie se zabývá také onomastikou. Články a příspěvky Moldanové lze tedy objevit jak v lingvisticky, tak v literárně orientovaných časopisech. Mezi její nejcennější onomastická díla patří rozsáhlý slovník *Naše příjmení* (1983), který vznikl na základě materiálů Josefa Beneše. Její další díla se týkají převážně literatury a kritiky – *Soupis novinek české beletrie 1959–1969* (1971), *Studie o české próze na přelomu století* (1993), *Česká literatura v období avantgardy 1918–1945* (2002).

Miloslava Knappová

V letech 1954–1959 studovala na UK češtinu, ruštinu a maďarštinu. Od r. 1962 pracuje v ÚJČ AV, kde v letech 1976–2003 vedla oddělení onomastiky, dlouhodobě spolupracovala také s Pedagogickou fakultou UJEP v Ústí nad Labem. Mezi její profesní zájmy patří hlavně křestní jména a příjmení, dále urbanonyma, pomístní jména a chrématonyma. Zmínit je třeba její články v řadě časopisů. Namátkou můžeme jmenovat AOn či ZMK (Černý; Holeš, 2008, s. 318–319).

⁵ <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=514> [cit. 2016-10-10]

Zásluhou Miloslavy Knappové je česká onomastika prezentována dokonce v mezinárodních onomastických encyklopediích a sbornících, např. *Towarzystwo Naukowe Warszawskie*, Warszawa–Kraków 2002, 2003⁶.

Vladimír Mates

Mates je významný český etymolog a onomastik. Kromě celé řady publikací, které se věnují zejména příjmením, sepsal také bezpočet článků do nejrůznějších časopisů. V současné době se věnuje také genealogii a napomáhá při sestavování rodopisů⁷.

Nejvýznamnějšími díly Matesa jsou *Jména tajemství zbavená: Malá encyklopedie 250 nejčastějších příjmení* (1998), dále *Jména tajemství zbavená: Malá encyklopedie nejčastějších příjmení II. díl.* (2003) a konečně *Jména tajemství zbavená anebo Příjmení pod mikroskopem* (2004).⁸

František Kopečný

Přední český mnohostranně zaměřený lingvista, etymolog a onomastik vystudoval bohemistiku a germanistiku na filozofické fakultě v Brně. Mezi jeho učitele patřili např. O. Hujer, F. Trávníček či B. Havránek. Podílel se na tvorbě *Etymologického slovníku slovanských jazyků*, zabýval se však také morfologií a syntaxí – *Základy české skladby* (1957). Stěžejním přínosem pro českou onomastiku byla jeho publikace *Průvodce našimi jmény* (1977) (Černý; Holeš, 2008, s. 340–341).

⁶ ŠRÁMEK, R. (2006): K jubileu Miloslavy Knappové. *Naše řeč*, 89, s. 103–104. Dostupné online: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7888> [cit. 2017-01-31]

⁷ Dostupné online: <http://www.mates-jmena.estranky.cz/clanky/o-autorovi.html> [cit. 2017-01-31]

⁸ Dostupné online: <http://www.mates-jmena.estranky.cz/clanky/publikace.html> [cit. 2017-01-31]

3 Příjímí, příjmení a jména po chalupě

3.1 Klasifikace pojmu „příjímí“ a jeho vývoj

V nejstarších dobách pro jednoznačné odlišení jednotlivých osob stačilo pouze jedno jediné jméno. Důvod pro to byl jednoduchý. V dávných časech byl počet osob, které spolu přišly do styku, velice malý a stejně malá byla tedy i pravděpodobnost, že by spolu do styku přišly dvě osoby stejného jména. Doba jednojmennosti je společná pro všechny indoevropské národy. Než vzniklo příjímí, lidé stejného jména se rozlišovali podle vzrůstu či vzezření (*velký Šimek*), podle věku (*starý Havel*), podle polohy obydlí (*Jan hořejší*) či různými přezdívkami (Svoboda, 1964, s. 183).

V době těsně předhusitské lze v různých českých urbářích narazit na hojně opakovaný jev v podstatné části českých vesnic. Z důvodu, že v jedné vesnici již bydlelo několik nositelů jednoho jména, docházelo v zájmu jednoznačného rozlišení nositelů ke vzniku nejrůznějších obměn. Např. když se jeden muž v obci jmenoval *Václav*, druhému se pro pořádek říkalo *Vašek*, třetímu *Vencl* a jinému třeba *Váša*. Později se „nesnáze vznikající z opakování téhož jména u několika osob v místě odstraňovaly připojováním rozlišovacích doplňků k rodným jménům“ (Svoboda, 1964, s. 183). Právě tyto přidané doplňky osobních jmen označujeme jako *příjímí* (tamtéž).

Úplné prvopočátky konstituování příjímí spadají podle Pleskalové do 12. století, v průběhu 13. století jich postupně přibývá. V té době se nejvíce vyhranily dva typy.

a) Typy sestavené patronymickým sufixem *-(ov)ic'*, který se připojuje k základu jména otce, např. *Jurík* → *Juríkovíc'*, dané typy se vyskytují pouze ve spojení s oficiálním jménem, nikdy samostatně. Později byl tento způsob tvoření nahrazen použitím nominativu otcova jména, např. jméno *Jan Hostislav* označovalo syna Hostislavova.

b) Rozšířenější jsou však typy, představující příjímí šlechty podle jejich sídel. Tato dvouslovná pojmenování se zpočátku uplatňovala pouze u urozených jedinců. Výrazný rozmach této formy podpořila *Statuta Konráda II. Oty*, vydaná v roce 1189. Krom toho ustanovila princip dědičnosti šlechtických statků. Značnou výhodou zmíněného typu je snadná identifikace nositele daného příjímí podle jeho sídla. „Vedle funkce pojmenovací a identifikační bylo jeho úkolem demonstrovat družbu pozemků a statků pojmenovávaného, jeho příslušnost k rodu a urozenost“ (Pleskalová, 2011, s. 50–51).

Příjímí je považováno za jistého předchůdce dnešního příjmení. Skutečný vývoj od příjímí k ustálenému příjmení však trval několik staletí. Významný rozdíl mezi příjímím a příjmením spočívá v tom, že příjímí jsou neustálená, v průběhu času mnohdy proměnlivá a nejsou dědičná. Pokud se osoba přestěhovala, změnilo se i její příjímí, často podle nového místa bydliště. Na ustálenost jmen začínají úřady důsledně dbát teprve po třicetileté válce. V Českých zemích je za mezník považován rok 1780, tedy rok vydání josefínského patentu (Svoboda, 1964, s. 185).

3.2 Druhy příjímí

Následující podkapitola je zpracována podle monografie Jany Pleskalové *Vývoj vlastních jmen osobních v českých zemích v letech 1000–2010* (2011) a podle Svobodova díla *Staročeská osobní jména a naše příjmení* (1964).

1. Šlechtické přídomky – podávají informaci o rodovém sídle pojmenovaného, např. *František Xaver z Ditrichštejna*.
2. Patronymika – tj. příjímí utvořená na základě osobních jmen, často je realizováno nominativem singuláru, příponou *-(ov)ic*, např. *Pavel Benešovic*, popř. příponou *-ův (-ů)*, např. *Jan Pačinků*.
3. Metronymika – z důvodu nižšího postavení ženy v minulosti jsou velice vzácná, obvyklá je pro ně přípona *-in*, např. *Vašek Zálesčín* (< Záleská).
4. Příjímí podle erbů – příslušníci rodu, kteří měli ve znaku kupříkladu beránka, mohli mít příjímí *Beránkové*.
5. Příjímí podle povolání – jsou typem nejmladším, např. *Jan Rybka*, označující rybáře, popř. *Tomáš Truhlář*, z důvodu povolání truhláře.
6. Příjímí tovaryšská – vyučeným tovaryšům je dávali jejich nadřízení, např. *Bartoloměj tovaryš krejčovský*.
7. Proměnlivá příjmení – v průběhu historie se lze setkat s obměnami základních tvarů příjmení *Hrb* a *Hrbek*, *Sedlák* a *Sedláček*, *Nikuš* a *Mikeš*, v historických pramenech lze dohledat svědectví, že jde vždy o jednu osobu.
8. Příjímí ze jmen etnických – mnohdy naráží na vzezření nositele, jeho záliby atp., místa zájmu, např. cestovatel *Václav Vratislav z Mitrovic* byl zván též *Turček*, obdobně kupříkladu obchodníci dostávali příjímí podle zemí a míst, s nimiž uzavírali obchody (Svoboda, 1964, s. 185–189; Pleskalová, 2001, s. 117–126).

3.3 Klasifikace pojmu „příjmení“ a jeho vývoj

Příjmení jakožto závazné, neměnné a dědičné jméno vzniká podle Josefa Beneše 1. 11. 1780 zásluhou příslušného patentu tehdejšího panovníka Josefa II. „Úsilí osvícenského státu o přesné, ustálené a praktické příjmení vrcholí u nás vydáním patentu císaře Josefa II. ze dne 1. listopadu 1780, jímž se ustalují příjmení: upravuje se jejich užívání a stanoví se povinnost je míti“ (Beneš, 1962, s. 12). Jiní historici a lingvisté v čele s Vladimírem Matesem, Pavlem Eisnerem a Janou Pleskalovou se však přiklání k datu o šest let pozdějšímu, tedy k **1. listopadu 1786**, ke dni, kdy byl vydán císařský patent *Justizgesetzsammlung* č. 591, díky němuž se poprvé pro území celé Rakouské říše nařídila pravidla stanovování a odvozování jmen (Mates, 1998, s. 164). Židům byla stejná povinnost uložena patentem z 23. 6. 1787, v platnost vzešel 1. 1. 1788. Od této doby byla zahájena oficiální etapa dvoujmennosti (Pleskalová, 2011, s. 159).

Jako první příjmení bylo nejčastěji použito jedno z příjmí otce, o konkrétní podobě příjmení však rozhodovali povolání úředníci, nikoli rodina či otec. Vzhledem k tehdejší podstatné části německých úředníků však vzniklo nepřeberné množství příjmení nečeských, zkomolených a nevhodně expresivně zabarvených, příkladem může být příjmení *Vyžral*. „Úřady si byly těchto nedostatků vědomy, a proto prováděly patriční opatření, aby byla nevyhovující příjmení změněna“ (Pleskalová, 2011, s. 159). V případě, že však někdo trval na změně příjmení, musel si ještě pěknou řádku let počkat. Zákonná možnost změny nevhodných či hanlivých příjmení přišla teprve v roce 1826 díky tzv. Dekretu dvorské kanceláře. V zákon však zmíněný dekret vešel až o 110 let později, tedy roku 1936, a povoloval změnit příjmení mravně závadná, komická, hanlivá, urážlivá anebo neznějící československy (Pleskalová, 2011, s. 159).

Přestože byly oficiální zákony dvoujmennosti zavedeny již na konci 18. století, jejich skutečné uplatnění v praxi a důsledné dodržování chtělo čas. Z konce 18., a dokonce ještě z počátku 19. století je dochována velká spousta dokladů o převládající dvoj-, nebo dokonce trojmenňé pojmenovovací soustavě, jejíž forma byla obvykle křestní jméno + příjmení + přezdívkou nebo jméno po chalupě, např. *Josef Pačíska jinak Anderle* nebo *Matěj Tichánek jinak Alexa*, popř. *Wenzl Bláha zde Freiloch*. „Je však třeba zdůraznit, že ve většině případů k ustálení podoby příjmení po roce 1786 došlo“ (Pleskalová, 2011, s. 159–160). Na počátku 19. stol. však výrazně převažovala příjmení německá, ubylo jich teprve po r. 1945 po odsunu německých obyvatel (tamtéž).

Pravopis českých příjmení obvykle v praxi nečiní žádné potíže. Příjmení jsou totiž dána rodinnou tradicí, nemusí se tak řídit pravopisnými pravidly. Právě z toho důvodu lze mezi českými příjmeními najít také archaismy jak hláskoslovné (*Ouředník, Motejl, Vorel*), tak grafické (*Nowák, Weselý, Tomaszek*) (Pleskalová, 2011, s. 162).

3.4 Dělení příjmení

Jednotliví lingvisté dělí příjmení podle různých hledisek do několika základních typů. Pro příklad uvádím dělení podle Jany Pleskalové, Miloslavy Knappové a Dobravy Moldanové.

Dělení podle Jany Pleskalové

1. Příjmení utvořená z antroponym – jsou poměrně častá, např. *Filip, Marek, Štěpán*, ale také jejich obměny *Havlík, Pavelka, Petruj*.
2. Příjmení ze jmen místních (vlastních i obecných), např. *Brodský* (< Brod), *Konečný* (bydlel na konci vesnice, města), zčásti sem patří i příjmení *Novák, Nový* nebo *Nováček*, která „byla motivována novostí příslušného obyvatele v místě“ ‚nově příšlý‘ (v opozici ke starousedlíkům) (Pleskalová, 2011, s. 164).
3. Příjmení utvořená ze sloves či deverbálních substantiv, např. *Kovář, Procházka, Stejskal, Tesař*.
4. Příjmení z adjektiv, která vyjadřují tělesné a duševní vlastnosti či stáří, např. *Černý, Pokorný, Starý, Veselý*.
5. Příjmení vzniklá ze substantiv – *Jelínek, Vlček, Kameník, Sedláček, Růžička* (Pleskalová, 2011, s. 163–164).

Dělení podle Miloslavy Knappové

1. Příjmení vzniklá ze jmen osobních.
2. Příjmení ze jmen místních, národnostních a obyvatelských.
3. Příjmení motivována polohou, druhem bydliště či jeho lokalizací v terénu.
4. Příjmení z vlastností duševních a tělesných, věku a příbuzenských vztahů.
5. Příjmení podle společenských, církevních, právních majetkových a jiných poměrů.
6. Příjmení z názvů činností, řemesel, zaměstnání.
7. Příjmení od názvů živočichů a rostlin.

8. Příjmení z názvů věcí, přírodních jevů a abstrakt.
9. Příjmení z označování dějů a ze slovesných pojmenování.
10. Příslovce z nesklonných slov, citoslovce a příslovce (Knappová, 2002, s. 12–33).

O něco méně podrobné dělení stanovila Dobrava Moldanová

1. Příjmení vzniklá z křestních a rodných jmen.
2. Příjmení ze jmen místních.
3. Příjmení vzniklá z apelativ.
4. Příjmení ze slov, která mají cizí původ (Moldanová, 2004, s. 12–25).

3.5 Zajímavosti týkající se příjmení

3.5.1 Dvě jména, dvě příjmení, zdvojená jména

Podle českého zákona o matrikách (č. 301/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů) lze občanovi České republiky zapsat dvě jména. Lze tak učinit buď ihned po narození dítěte, anebo na základě jeho žádosti v dospělosti. „Ze zákona vyplývá, že počet dvou jmen zapsatelných občanům ČR je taxativně vymezen, a nelze jej tudíž překročit“ (Knappová, 2015, s. 58).

Pokud chtějí rodiče pro své dítě dvě jména, pro výběr druhého z nich platí stejná pravidla jako pro výběr jednoho. Jako druhé jméno nesmí být použit domácký tvar, zdvojnásobení a ani zkomolenina. Dovoleny nejsou ani dvě stejná jména, rovněž je vyloučen zápis české a zahraniční podoby jednoho a téhož jména, např. *Jan John*. Zakázáno je samozřejmě také užití stejného jména pro dva žijící sourozence. Z důvodu jasné rozlišovací funkce se nedoporučuje volit jména, pocházející ze stejného jazykového základu, např. *Jaroslav Jaromír* nebo *Milada Milena* (Knappová, 2015, s. 58–60).

Přestože je poptávka o různá „vylepšení a doplnění“ jmen opravdu velká, na pozici druhého jména nemůže matrika zapsat ani:

- a) přezdívky, a to bez ohledu na to, jakým způsobem byla během života získána;
- b) slovo, které se významově může vázat k příjmení, např. pokud má nositel příjmení *Skála*, nelze jako druhé příjmení dopsat *Lamač*;

- c) pořadí nositele jména v rodině, např. *Pavel Druhý Novotný*, popř. *Pavel II. Novotný*;
- d) pouze písmeno, např. *Petr D. Pokorný*;
- e) jméno firmy, název zaměstnání, řemeslo;
- f) různá asociálně příznaková spojení typu *David Goliáš*.

Pokud se dítě narodilo v cizině, zejména tedy mimo Evropskou unii, platí pro psaní příjmení zvláštní pravidla (Knappová, 2015, s. 62–63).

Specifickou záležitostí jsou tzv. zdvojená příjmení, přičemž jedno jméno je spojovníkem připojeno k druhému, např. *Jean-Paul*. Podobné typy se vyskytují zejména v románských či germánských jazycích. Pro tvoření zdvojených jmen taktéž platí určitá závazná pravidla. „Zdvojené jméno musí vycházet z jednoho jazykového, tj. tvaroslovného, pravopisného a výslovnostního systému. Spojují se v něm jen jména v daném jazyce (území) jazykově a teritoriálně obvyklá, nikoli jakákoliv dvě jména“ (Knappová, 2015, s. 65).

V češtině ani ve slovenštině není podobná tradice zdvojování obvyklá, nicméně právní řád České republiky zápis zdvojených jmen nevyklučuje. Nelze však spojit libovolně jakákoliv dvě jména ani jméno české se jménem cizím, např. *Matěj-Charles*. Cizí zdvojená jména lze občanům ČR zapsat buď v původní cizí podobě – *Jean-Paul* – anebo v českém ekvivalentu – *Jan-Pavel* (Knappová, 2015, s. 65–66).

V posledních letech u nás zájem o zápis zdvojených jmen pozvolna upadá. Výjimku tvoří děti ze smíšených manželství, kdy jeden z rodičů je kupříkladu Francouz nebo Ital, zkrátka když pochází z oblasti, kde je zdvojování jmen obvyklé. Některé rodiny volí zdvojené jméno z důvodu dlouhé rodinné tradice. Nezbytné je také podotknout, že zdvojené jméno (ať už je psáno se spojovníkem nebo jako složené slovo) vystupuje ve funkci jména jednoho, v případě zájmu je tedy možné vedle zdvojeného jména matričně zapsat ještě jméno druhé, např. *Dominik Jean-Hervé* nebo *Rosemarie Eva*. Z německy mluvících zemí vzešel zájem i o jména ztrojená, přední němečtí jazykovědci jsou však proti, matriky jejich názor akceptují a ztrojená jména nezapiší (Knappová, 2015, s. 66).

Část lingvistů se domnívá, že zdvojená jména mnohdy jejich nositelům působí potíže kvůli délce. Při volbě dvou jmen je třeba dbát na to, aby dané spojení

nevyznívalo nevhodně či komicky, např. *Juliana Carmen Zvavdlá* (Knappová, 2015, s. 66).

3.5.2 Nesklonná příjmení

Do skupiny nesklonných příjmení náleží v hojně míře přídavná jména nebo substantiva, která mají měkké adjektivní skloňování, jsou tedy zakončená na *-í*, popř. na *-ij* po obojetné nebo měkké souhlásce. Z českých příjmení sem řadíme např. *Dolejší, Hořejší, Lepší, Kočí, Krejčí, Starší* atp. (Komárek, 1986, s. 362).

Náleží sem však i příjmení, která jsou od původu přivlastňovací adjektiva zakončená na *-ů, -ův, -ůj*. Přestože u nich lze jednotlivé tvary v určitých případech skloňovat, v praxi se obvykle nesklonují. Jedná se o příjmení typu *Kubů, Petrů, Martinů, Vávruů* (Komárek, 1986, s. 362).

V současné době se čím dál častěji můžeme setkat nejen s nesklonnými příjmeními, ale také s nesklonnými křestními jmény, která jsou buď domáckými podobami českých jmen (*Jani, Stázi, Mili*), anebo pocházejí z cizích jazyků (*Niké, Hébé, Kalliopé*) – u nich je však možné též skloňování podle vzoru „žena“ (Komárek, 1966, s. 356).

3.5.3 Změna příjmení

Občas se stane, že občan České republiky anebo cizinec s trvalým pobytem na našem území není se svým jménem ze závažných důvodů spokojený. Matriční zákon č. 501/2000 Sb. na podobné situace pamatuje a umožňuje změnu jména. Jméno nebo příjmení lze změnit na základě žádosti, nejsou však povolena jména domácká, zkomolená, zdrobnělá, anebo jména, které mají doposud žijící sourozenci společných rodičů (Knappová, 2015, s. 54).

O samotné změně jména nebo příjmení rozhoduje příslušný matriční úřad, do jehož správního obvodu je žadatel přihlášen k trvalému pobytu. V případě nejruznějších pravopisných pochybností si může matriční úřad vyžádat odborný jazykový znalecký posudek. Veškeré tyto kroky jsou samozřejmě zpoplatněné (Knappová, 2015, s. 54).

Právní nárok na změnu jména/příjmení však není vždy možný. Do žádosti je třeba uvést skutečně závažné důvody, jako jsou např. výstřednost, směšnost, jazykové,

pravopisné či výslovnostní problémy, které způsobují nositeli jména řadu komplikací, popř. zvláštní závažné důvody (Knappová, 2015, s. 54).

Knappová zdůrazňuje, že jméno slouží k oficiální společenské legalizaci občana a povinností občana je také ve všech oficiálních, veřejných a úředních listinách užívat jednu a tutéž podobu jména, kterou má od narození zapsanou v matrice (Knappová, 2015, s. 55).

3.6 Klasifikace pojmu „jméno po chalupě“

Do roku 1786 byla „jména po chalupě“ považována za nezávazná a doplňková jména, z některých se však po tomto datu stala oficiální příjmení (Matěnová, 2003, s. 113). Některá z nich se používala pouze neoficiálně, v různých obcích však dodnes slouží jako rozlišovací aspekt v případě, že se v jedné vesnici vyskytuje více rodin se stejným příjmením (Pleskalová, 2011, s. 164).

4 Přezdívky

4.1 Klasifikace přezdívek

Přezdívkou se rozumí neoficiální, neúřední nebo doplňkové jméno, které se určitým způsobem vztahuje k jeho nositeli, jeho vlastnostem, původu, povolání či charakteristice. Někdy obsahuje pozitivní, jindy naopak negativní hodnocení nositele (Knappová, 2002, s. 354).

Vznik přezdívek může být motivován bezpočtem faktorů. Nejpočetnější skupinou tvoří přezdívky, které jsou pouhou obměnou vlastních jmen křestních a příjmení nositele (*Květák z Květa, Monokl z Monika* nebo *Kalenský z Kalendář*). Další přezdívky vznikají podle fyzických vlastností (*Liška* podle zrzavých vlasů, *Špekoun* podle baculaté postavy či *Bidlo* podle výšky). Podstatná část přezdívek vzniká na základě vlastností duševních, povahových, charakterových či podle zálib a koníčků, např. výraz *Škrtil* pro lakomce, *Myslitel* pro vzdělance anebo *Drbna* pro upovídanou ženu. Neméně početnou kategorií přezdívek jsou ty, které vznikly podle rodinné situace (*Řeznice* podle povolání otce), a ty, které jsou tvořeny na základě jen oblíbených či známých osobností (*Maradona, Rampepurda, Džejár, Vašut*). V českém jazyce nejsou výjimkou ani přezdívky skupinové, odkazující na větší počet lidí (*Kujebáci* – obyvatelé Vysokého Mýta) (Knappová, 2002, s. 354).

Knappová přezdívky chápe jako neoficiální podoby rodného jména, k jejichž užívání dochází po sblížení určité skupiny lidí jak v mluvené, tak i v psané komunikaci. Velmi běžné je užívání přezdívek mezi příslušníky sportovního, pracovního, studentského nebo vojenského kolektivu, popř. mezi příslušníky stejné sociální skupiny. Jejich podstatou je vyjádření rovnocennosti všech členů v rámci jedné skupiny (Knappová, 1989, s. 54).

Důležité je dodat, že přezdívky jsou skutečně neoficiální podobou pojmenování jednotlivce, je tedy zcela zřejmé, že k jejich užívání obvykle nedochází v cizím prostředí, tedy např. při krátkodobém pobytu v nemocnicích, lázních nebo na brigádách (Knappová, 1989, s. 55).

4.2 Vývoj přezdívek v Čechách

Pleskalová zjistila, že již od druhé poloviny 12. století lze často najít výrazy, které napomáhají k jednoznačné identifikaci osob. Tehdy se ještě ale spíše než o přezdívku jednalo o příjmi. Hranice mezi nimi je však velmi úzká a obojí tak mnohdy splývalo. Příjmi od přezdívky se nepodařilo bezpečně rozeznat do konce 15. století, výjimku tvořilo pouze několik málo případů, v nichž byla přezdívka dodatečně připojena ještě za příjmi, např. *Andreas Pašek dictus Svázal* (Pleskalová, 2011, s. 51, 52, 73, 74).

Jednoznačně doložitelné přezdívky pochází až z konce 19. století z nářečních publikací a některých literárních děl, která usilují o co možná nejreálnější zobrazení skutečnosti. Slovníky dokládají, že v té době je při tvoření přezdívek velmi produktivním sufixem *-oň*, např. *Kulhoň, Hlupoň* (Pleskalová, 2011, s. 165).

4.3 Rozdělení současných přezdívek

Knappová (1999) v časopisu *Acta onomastica* rozděluje přezdívky do několika základních skupin. Podle ní dělí přezdívky také J. Pleskalová (2011, s. 165–168).

- 1. Přezdívky označující tělesné vlastnosti nositele** – i v současnosti hojně produktivní motiv tvoření, na jehož základě se tvoří přezdívky metonymické, metaforické a popisné. Jejich motivací je především vzrůst jedince (*Žížala, Drobek, Tríska*), baculatá nebo neohrabaná postava (*Sádlo na kolečkách, Hroch, Špalíček, Slon, Kolohnát, Buldozer*), barva či stříh vlasů (*Liška, Culiček*), tvar hlavy (*Vajíčko, Šiška*), barva očí a nošení brýlí (*Sova, Šikmý voko*), velikost uší nebo vzhled zubů (*Netopýr, Ušák, Veverka*), způsob pohybu (*Lasička, Kačer*), styl oblékání (*Rádiovka*) nebo konečně celkový vzhled či vlastnosti (*Kočka, Skolióza, Negr*).
- 2. Přezdívky označující charakterové nebo duševní vlastnosti** – vznik daného druhu přezdívek mnohdy do jisté míry odráží společenskou situaci nebo postavení jedince. Takové přezdívky ukazují na schopnosti a inteligenci jedince (*Prófa, Bárt* /podle seriálové postavy/, *Debil*), výřečnost, popř. komunikační dovednosti (*Brepta, Kecka, Držka*), vztah k vyučujícím a škole (*Bonzák, Šplhoun, Šprt*), povahové vlastnosti a temperament (*Slunko, Smajlík, Soptík*), oblíbenost v kolektivu

(*Skrblík*), ideové zaměření jedince (*Nacista, Rasista*), záliby (*Sokol* /člen Sokola/), oblíbené jídlo a návyky (*Kuřák, Lahvoň*).

3. **Přezdívky motivované aktuálními událostmi a děním** – např. *Dědek* – označení pro nejstaršího v kolektivu, *Šampon* – způsobené přeřeknutím ze slova „špion“.
4. **Přezdívky, jejichž základem jsou antroponyma nebo chrématonyma z reálného či fiktivního světa** – *Cipísek, Barbie, Lenor, Adidas, Němka, Viktorka* (podle postavy z díla *Babička* od Boženy Němcové).
5. **Přezdívky motivované obdivem nositele k oblíbené reálné, popř. fiktivní postavě** z uměleckého díla nebo branže – *Vašut, Jerry, Radar* (postava ze seriálu *M. A. S. H.*).
6. **Přezdívky motivované křestním jménem nositele** – tvoří se buď hravým rýmováním (*Nikola – Pikola, Dominik – Kominík*) bez ohledu na to, že přezdívkové apelativum nemá k nositeli žádný bližší vztah, anebo se tvoří deformací rodného jména nositele (*Lucie – Lučina, Veronika – Verotex, Monika – Monokl*). Omezenou podskupinou motivovanou jménem nositele jsou tzv. zkratkové přezdívky – např. *Dodo* – Dominik Dolejší.
7. **Přezdívky motivované příjmením** – některé z nich se ocitají až na samotné hranici hypokoristiky, např. *Procházková – Prochajda, Munzarová – Mund'a*. V dalších případech se obvykle uplatňují obdobné způsoby tvoření, jako v případě 6., např. *Kalenský – Kalendář, Trávníček – Travex, Vytlačil – Tlačěnka*. I v rámci přezdívek motivovaných příjmením se vyskytuje podskupina založená na rýmech příjmení a přezdívky – *Krupka – Trubka*, další podskupinou jsou přezdívky vzniklé překladem české podoby jmen – *Černý – Blek*, nejméně zastoupenou skupinu reprezentují přezdívky motivované známou osobností – *Havel – Prezident, Veselý – Švanda* (Knappová, 1999, s. 82–88).

Pro tvorbu přezdívek je k dispozici celá škála nejrozmanitějších motivačních podnětů. Výběr těchto podnětů závisí na konkrétní skupině, v níž se přezdívky pro

jednotlivé jedince tvoří. Ve společnosti žáků základních škol jsou nejpreferovanější skupinou přezdívky motivované vzhledem či vztahem žáka a učitele. V kolektivu lidí dospělých jsou naopak nejčastěji zastoupené přezdívky motivované zálibami a koníčky (Pleskalová, 2011, s. 167).

5 Produktivní slootvorné přípony při tvoření příjmení

1. Příjmení utvořená z křestních jmen a hypokoristika
 - a. *-a*: *Jan Šíma* (<*Šimon*)
 - b. *-ák*: *Jan Pešák* (<*Peš, Peša*), *Jiřík Matěják*
 - c. *-an*: *Jan Vilan* (<*Vilém*), *Jíra Toman*
 - d. *-ena*: *Jan Havlena*
 - e. *-át*: *Jíra Kubát*
 - f. *-ata*: *Pavel Duchata* (<*Duchek*)
 - g. *-ek*: *Jakub Tomášek*, *Jan Michek*, *Václav Vacek*, *Michal Janáček*
 - h. *-ík*: *Matěj Havlík*, *Vítek Pavlík*
 - i. *-ec*: *Pavel Hynec* (<*Hynek*)
 - j. *-ch*: *Matěj Elich* (<*Eliáš*)
 - k. *-ica*: *Matěj Mašica* (<*Mach*)
 - l. *-in*: *Pavel Laurin* (<*Laurentius*)
 - m. *-ka*: *Jakub Pavelka*, *Jiřík Matějka*
 - n. *-ů*: *Jan Petruů*, *Martin Janků*
 - o. další méně časté přípony: *-na*, *-ouch*, *-ouš*, *-eš*, *-aš*, *-iš*, *-oš*, *-ša*, *-ula*, *-ule*, *-(e)rlé*, *-in*, *-ka* a jiné
2. Příjmení z toponym
 - a. *-ský*: *Ludvík Trnovský*, *Jan Poděbradský*, *Martin Meziříčský*
 - b. *-cký*: *Tomáš Humpolecký*, *Jan Zahrádecký*
3. Příjmení z adjektiv
 - a. *-ák*: *Franz Malák*
 - b. *-ík*: *Mathias Malík*
 - c. *-an*: *Jíra Ryšan*
 - d. *-ec*: *Martin Hrubec*
 - e. *-ek*: *David Mládek*
 - f. *-oš*: *Pavel Thustoš*, *George Mokroš*
 - g. *-eš*: *Valenta Hruběš*
4. Příjmení ze substantiv
 - a. *-ata*: *Matěj Hlavata*
 - b. *-ka*: *Jan Žilka*
 - c. *-inka*: *Jakub Hlavinka*

- d. -áč: *Jíra Hlaváč*
5. Příjmení z názvů řemesel, zaměstnání a činností člověka
- a. -ař: *Šimon Konvař*
 - b. -ář: *Vondra Kolář, Bartoš Sedlář*
 - c. -ík: *Jíra Mlynářík*
 - d. -ník: *Vencl Kloboučník, Matouš Kožišník, Bartoš Zámečník*
 - e. -íř: *Martin Barvíř, Jan Hrnčíř*
6. Příjmení ze sloves
- a. -l: vyjadřují vlastnost, která vyplývá z činnosti pojmenovávané osoby; *Matěj Coufal, Duchek Koukal, Pavel Pykal, Vondra Navrátil, Kašpar Vymočil, Jan Nedomlel* (Pleskalová, 2011, s. 111–114).

5.1 Nejvíce zastoupené koncové přípony u jmen v Českém Rudolci

Jako hojně zastoupenou příponu jsme brali takovou, která se vyskytuje mezi jmény v obci u maskulinního tvaru příjmení čtyřikrát a více. Počítali jsme zakončení na – i v případě pojmenování neodvozeného, vzniklého metaforizací či metonymizací (např. *Brázda, Zvěřina*).

- a. -a: celkem 52 příjmení (např. *Bárta, Fuka, Svoboda, Výleta, Záruba, Zvěřina*)
- b. -ek: celkem 32 příjmení (např. *Běhounek, Buzek, Gajdušek, Havlíček, Michálek, Vašíček*)
- c. -l: celkem 16 příjmení (např. *Cakl, Doležal, Měrtl, Štangl, Tecl, Vybíral*)
- d. -ka: celkem 12 příjmení (např. *Břečka, Lojka, Procházka, Tobolka*)
- e. -ík: celkem 10 příjmení (např. *Havlík, Kameník, Kašík, Nápravník*)
- f. -ák: celkem 9 příjmení (např. *Dvořák, Janák, Sedlák*)
- g. -ů: celkem 7 příjmení (např. *Bártů, Macků, Vávrů*)
- h. -an: celkem 6 příjmení (např. *Ferdan, Urban, Zeman*)
- i. -ec: celkem 4 příjmení (např. *Brabec, Kadlec, Němec*)
- j. -ský: celkem 4 příjmení (např. *Dušejevský, Lovětínský, Pražský, Sezemský*)

6 Příjmení v Českém Rudolci

Při dělení příjmení do několika dílčích podskupin jsme se inspirovali dělením Pleskalové (*Vývoj vlastních jmen osobních v Českých zemích v letech 1000–2010*) (2011) a dělením Knappové (*Naše a cizí příjmení v současné češtině*) (2002).

6.1 Příjmení ze jmen osobních

6.1.1 Příjmení z křestních jmen beze změny

Ambroz

Podle Moldanové (2004, s. 27) a Kopečného (1991, s. 45) jméno pochází z řeckého jména *Ambrosius* a znamená „nesmrtelný“ nebo „nesmrtelníkům příslušející“. Apelativum *ambrosie* bylo nápojem nesmrtelných bohů.

Knappová zmiňuje pouze jméno *Ambrož*, ale její výklad je podobný jako u Beneše, Moldanové i Kopečného. Její výklad je podobný výkladu J. Beneše (Knappová, 2002, s. 18).

David

Podle Beneše jméno *David* vychází ze jmen starozákonních, která byla oblíbená zejména v době reformace (1962, s. 52). Kopečný doplňuje, že *David* je jménem slavného izraelského krále (1991, s. 72).

Moldanová se shoduje s Benešem. Navíc dodává, že osobní jméno *David* znamená „miláček“ (Moldanová, 2004, s. 41).

Knappová řadí jméno *David* do skupiny příjmení hebrejských a aramejských. S Moldanovou se shoduje ve významu „miláček“ (2002, s. 16).

Fedor

Podle Moldanové jméno vychází z počeštěné či slovenské podoby osobního ruského jména *Fjodor*, což přeneseně znamená „bohem daný“ (2002, s. 49).

Hartman

Podle Knappové příjmení vychází z germánského jména *Hartmann*, což v překladu znamená „silný, statečný muž“ (Knappová, 2002, s. 21; Beneš, 1998).

Podle Moldanové jde o kompozitum z německého osobního jména *hart* (tvrdý) a *mann* (muž). Upozorňuje také na podobu jména se dvěma „n“ – Hartmann (2004, s. 60).

Marek

Podle Kopečného byl *Marek* autorem nejstaršího evangelia, latinská podoba *Marcus* zkrácená na *Mars* označovala boha války. *Marnamai* znamená řecky *bojují*. Nositele šlo tedy chápat jako „bojovného“ (1991, s. 143).

Původ jména z latinského osobního jména *Marcus*, což znamená „bojovník, který byl zasvěcený bohu Martiovi“, odvozuje také Moldanová. Dodává, že se jedná o 13. nejčastější příjmení v ČR (Moldanová, 2004, s. 113).

Podle Matesa je zde dvojí možnost původu. Buď z římského jména *Marcus*, anebo ze jména boha války *Marta*. *Marek* je podle něj 11. nejrozšířenějším příjmením v České republice (Mates, 1998, s. 89–90).

Urban

Příjmení *Urban* stejně tak jako ostatní jeho obměny (*Urbančík*, *Urbanec*, *Urbánek*, *Urbášek* atp.) vznikly z osobního jména *Urban*, které lze vyložit jako „městský“ či „uhlazený, upravený“. V roce 1989 se jednalo o 18. nejvíce rozšířené příjmení v České republice (Knappová, 2002, s. 20 a 211).

Mates upozorňuje na etymologický původ ze jména *Urban*, což lze vyložit jako „člověk z města“. Co do zastoupení v České republice zaujímá podle Matesa 27. příčku (1998, s. 146).

6.1.2 Z hypokoristik (domáckých podob jmen)

Adamec

Podle Kopečného je *Adamec* zdobnělina odvozená z vlastního jména *Adam*, což byl podle Kopečného první biblický člověk. Jeho význam lze chápat jako „pozemský“ (Kopečný, 1991, s. 38).

Moldanová podotýká, že původ je ve starozákonním osobním jméně *Adam*, což znamená „člověk stvořený ze země“ (Moldanová, 2004, s. 27).

Knappová řadí příjmení *Adamec* do skupiny příjmení hebrejských a aramejských. Podle ní původní jméno *Adam* znamená „prst“ či „země“ (Knappová, 2002, s. 15).

Antoň

Antoniové bylo podle Kopečného označení pro římský rod. Název souvisí s latinským slovem *ante*, což znamená „před“. Původní jméno má tedy význam „vynikající, přední, čelný“ (Kopečný, 1991, s. 48).

Podle Moldanové příjmení vzniklo z latinského osobního jména *Antonius*, které mělo tehdy význam „vynikající“ (Moldanová, 2002, s. 27).

Bartl

Příjmení *Bartl* vč. jeho obdoby *Bártl* je zdvojnásobením z osobního jména *Bartholomäus* (Moldanová, 2004, s. 29).

Výklad Beneše je prakticky shodný s výkladem Moldanové – původ je v osobním jméně *Bartholomäus* (Beneš, 1998, s. 184).

J. Matúšová ve své publikaci *Německá vlastní jména v češtině* zmiňuje ještě varianty *Bartal* a *Bartál*, přičemž zdůrazňuje dvě možnosti původu. Buď z osobního jména jako Moldanová, anebo z německého apelativa *Bart* – vousy. Lze se tedy domnívat, že v minulosti tak zmíněná příjmení s velkou pravděpodobností označovala člověka s hustými, dlouhými či jinak výstředními vousy (Matúšová, 2015, s. 82).

Bárta, Bartoň

Podle Beneše pochází dané příjmení z první části jména *Bartoloměj* (Beneš, 1962, s. 53).

Moldanová se v původu příjmení *Bárta* shoduje s Benešem, dodává, že jméno *Bartoloměj*, z něhož *Bárta* vychází, je vykládáno jako „syn Tolmajův“ a že se jedná o 73. nejčastější české příjmení (2002, s. 29).

Bechný

Přestože má dané příjmení adjektivní tvar, podle Beneše je příjmení odvozené příponou *-ný* od osobního jména *Bech* (1962, s. 38).

Benda

Příjmení pochází z osobního jména *Benedikt*, což je vykládáno jako „blahoslavený, požehnaný“. Původ je však možné hledat též ve jméně *Benjamin* = milovaný syn, anebo ve jméně *Benno*, patrona Míšně. Podle Moldanové se jedná o 137. nejčastější příjmení v ČR (2004, s. 30).

Podle Matesa příjmení *Benda* vzniklo zkrácením osobního jména *Benedikt* a je latinského původu. Má význam „blahořečený“ či „dobrořečený“. *Benda* je 136. nejčastějším příjmením v ČR (Mates, 1998, s. 16–17).

Bína

Příjmení *Bína* pochází také z osobního jména *Benedikt*. V historickém vývoji jazyka došlo nejprve ke zdloužení $e > é$, následně k úženi $é > í$ (Moldanová, 2004, s. 31).

Blaha

Původ je možné hledat v osobních jménech *Blahoslav*, *Blahomil* nebo *Blažej*. Jeho obdoba s délkou (*Bláha*) je na 57. místě v četnosti příjmení v ČR (Moldanová, 2004, s. 32).

Blažek

Základem je české jméno *Blažej*, které vzniklo počeštěním řeckého jména *Blasios*. Řada jazykovědců se shoduje v tom, že jméno má význam „postižený, koktavý, bleptavý“ či jinak nešikovný. Místo zaujímá 30. příčku v rozšířenosti v rámci České republiky (Mates, 1998, s. 19–20).

Význam slova *Blažej*, z něhož příjmení vychází, je „nějak vadný, bleptavý, tělesně postižený“. Paradoxně je však *Blažej* patronem lékařů (Kopečný, 1991, s. 59).

Bušta

Příjmení vychází ze staročeského složeného osobního jména *Budimír*, *Budislav* anebo *Budivoj*. Původ je možné hledat i ve jméně *Bohuslav* (Moldanová, 2004, s. 36).

Buzek

Buzek je podle Beneše zdvojnásobením z osobního jména s první slabikou *Bud-* a příponou *-ek* (Beneš, 1962, s. 115).

Podle Moldanové se jedná o zdrobnělinu osobního jména *Budislav*, kde došlo k měkčení $d' > z$ (2004, s. 36).

Demek

Výklad podle Svobody: zmiňuje pouze variantu *Demko*, která vychází z cizího jména *Demetrius* (Svoboda, 1964, s. 178).

Dufek

Příjmení vzniklo chybným čtením příjmení *Dušek* (s dvěma dlouhými „s“) (Moldanová, 2004, s. 45).

Jedná se nejspíše o zkomolení jména *Dušek*, jehož stará podoba se psala se dvěma dlouhými ostrými *-ff-*, která byla na první pohled velice podobná souhláskám *-ff-* (Mates, 1998, s. 35).

Dušek

Původ příjmení tkví ve složeném jménu *Duchoslav*, které vyjadřovalo přání rodičů vůči novorozenému synovi, aby byl „duchem slavný“ (Mates, 1998, s. 35).

Podle Knappové jde o počeštění příjmení, které bylo psané buď německy, anebo spřežkovým pravopisem. *Duffek* → *Dušek* (Knappová, 2002, s. 157).

Moldanová uvádí, že původ je možné hledat buď v apelinu *duše*, anebo v osobním jménu *Duchoslav*. Jedná se o 63. nejčastější české příjmení (2004, s. 46).

Ferdan

Příjmení má podle Moldanové původ v germánském osobním jméně *Ferdinand*, přeneseně znamená „ochránce míru“ (2004, s. 49).

Beneš zdůrazňuje původ v blíže neurčeném křestním jméně s krátkou příponou *-an* (Beneš, 1962, s. 90).

Haba, Háva

Knappová vykládá pouze dlouhou podobu jména (*Hába*), i u krátké podoby lze však předpokládat, že původ příjmení je v germánském jménu *Eberhardt*, jenž znamená „silný jako kanec“ (Knappová, 2002, s. 21).

Podle Moldanové je etymologie obou příjmení buď v osobním jméně *Havel*, *Habart* nebo *Eberhart*. Dodává, že příjmení mohlo vzniknout též ze slovesa „habat se“ – brát si, lakomě přivlastňovat (2004, s. 57). Původ příjmení *Háva* můžeme hledat též v apelativu *háva*, tj. v označení pro ohavu, popř. ve slovese *haviti* = planě mluvit (2004, s. 61)

Podle Beneše jde o příjmení z blíže neurčeného křestního jména s příponou *-a* (1962, s. 58–59).

Hanzal, Hanzalík

Moldanová uvádí, že příjmení vzniklo z domácké podoby osobního jména *Johannes* (2004, s. 60).

Knappová zdůrazňuje, že příjmení *Hanzal* vzniklo z osobního jména *Jan*, z německé podoby *Hans*, jehož význam je možné vysvětlit jako „Bůh je milostivý“ (2002, s. 16).

Podle Beneše je etymologický původ příjmení ukryt v osobním germánském jméně *Johann*, popř. v jeho hebrejské podobě *Haniel*. V hebrejštině lze dané jméno chápat též jako *boží milost* (Beneš, 1998, s. 187).

Knappová obdobně tvrdí, že příjmení vychází z osobního jména *Havel*, které lze vykládat jako „obyvatel Galie“ (2002, s. 19).

Havelka, Havlík, Havlíček

Podle Knappové mají příjmení základ v osobním jméně *Havel*, více viz *Háva* (2002, s. 19).

Moldanová též zdůrazňuje původ v osobním jméně *Havel*, dodává i četnost. *Havlíček* je 64. nejčastější příjmení v ČR, *Havlík* je na 103. příčce (2004, s. 61).

Podle Matesa daná příjmení vychází z latinského jména *Gallus*, které označuje *Kelta* nebo *Galla*. Ve starém Římě označovalo obyvatele Galie. Dokládá i překlad z latiny – „Gallus“ je v překladu „kohout“ – bojovný kohout. Změna z *Gallus* v *Havel* probíhala následovně. Ve 13. století došlo ke změně hlásky *g > k*, následně tvrdé *-ll-*

bylo podle Gebauera změněno na *-vl-*, poté došlo ještě k vložení epentetického *-e-* mezi tyto souhlásky (Mates, 1998, s. 42–44).

Hron

Jde o odvozeninu z osobního jména *Hroznata* (Moldanová, 2004, s. 69). Shodně též Knappová (2002, s. 14).

Janák

Jde o příjmení z osobního jména *Jan* utvořené příponou *-ák* (Beneš, 1962, s. 77).

Podle Moldanové má příjmení základ v latinském osobním jméně *Johannes*, které vzniklo z hebrejského osobního jména *Jochánán*, jež lze volně přeložit jako „bůh je mocný“ (2004, s. 75).

Také Knappová vidí základ v osobním jméně *Jan*, které znamená „bůh je milostivý“ (2002, s. 16).

Januš

O jméně *Januš* jsme nenašli žádné informace. Dá se však předpokládat, že jeho původ je obdobný jako u příkladu výše a liší se pouze příponou *-uš*.

Jindra, Jindrák

Příjmení vzniklo z domácké podoby osobního jména *Jindřich*, dávno počestěného původního německého jména *Heinrich*, jehož význam lze vykládat jako „pán domu“ (Moldanová, 2002, s. 77).

Kašík

Podle Moldanové příjmení mohlo vzniknout z osobního jména *Lukáš*, popř. z apelativa „kaše“ (2004, s. 82).

Beneš zdůrazňuje možnost vzniku podle apelativa „kaše“ (1962, s. 231).

Kašpárek

Příjmení vychází z orientálního osobního jména, přeneseně znamená „strážce pokladů“ (Moldanová, 2004, s. 82).

Kopečný také říká, že jde o jméno východního původu. Z hlediska etymologie označuje toho, kdo „nese poklad“ (1991, s. 123).

Podle Matesa je příjmení odvozené od jména krále z Východu (*Kašpara*), který se přišel spolu s *Baltazarem a Melicharem* poklonit narozenému Ježíši. Přeneseně označuje toho, „kdo nese anebo střeží poklad“ (Mates, 1998, 67).

Kortan

Knappová uvádí, že příjmení snad vychází z osobního jména *Kornelius*, které má význam „pevný jako roh“ (Knappová, 2002, s. 20).

Beneš zmiňuje zdlouženou variantu *Kortán*, jejíž etymologický původ hledá v blíže neurčeném křestním jméně (Beneš, 1962, s. 91).

Koubek, Kubát

Příjmení *Koubek, Kubát* vychází z druhé části hebrejského jména *Jakub*. Jméno podle biblického výkladu souvisí s patou, za niž se údajně držel druhorozený *Jakob* svého bratra *Esaua* (Kopečný, 1991, s. 112).

Lojda, Lojka

Obě daná příjmení vznikla ze jména *Alois*, popř. *Ludvík* (Kopečný, 1991, s. 43).

Podle Moldanové má příjmení *Lojda* původ v osobním jméně *Ludovicus*, což lze přeložit jako „slavný bojovník“. Původ příjmení *Lojka* řadí stejně jako Kopečný také k osobnímu jménu *Ludovicus*, navíc dále ke zdvořilé apelativa „lůj“. *Lojka* mohla být též přezdívka pro výrobce lojových svící anebo otlého jedince (Moldanová, 2004, s. 107).

Macas, Macek, Mach, Mašát, Mašek

Kopečný veškerá tato příjmení spojuje s osobním jménem *Matěj* (1991, s. 148).

Podle Moldanové jméno *Mach* může navíc vycházet i z osobního jména *Mařák, Martin* nebo *Mauricius*. Dodává, že *Mach* je 67. nejčastějším příjmením v ČR. Příjmení mají svůj původ obecně v osobních jménech, která začínají na „Ma-“, (2004, s. 112–114).

Mareček

Podle Moldanové je příjmení odvozeno od jména *Martin* nebo *Marek* (2004, s. 113). Shodně též Kopečný (1991, s. 143). Jde nejspíše o zdobnělinu jména *Marek*.

Michálek

Jedná se o zdobnělinu osobního jména *Michal*, který byl prvním z několika archandělů (Kopečný, 1991, s. 152).

Knappová uvádí totéž. Význam lze také chápat, že jeho nositel „je jako Bůh“ (2002, s. 17).

Pecha, Pešl, Petráček

Podle Moldanové výchozí podoba příjmení *Pecha* i *Petráček* je *Petr* – pochází buď ze jména apoštola Petra, anebo z apelativa „petros“, v překladu „skála, pevný jako skála“ (2004, s. 138).

Původ příjmení *Pešl* vysvětluje Beneš jako zdobnělé příjmení vzniklé z českého hypokoristika *Pěša* (Beneš, 1998, s. 189). Ale může to být grafikou počestěná podoba německé varianty jména *Peschel* (Matúšová, 2015, s. 44).

Kopečný výše zmíněná příjmení řadí obdobně jako Moldanová k prvnímu z apoštolů a k řeckému slovu „petros“ (1991, 167–168).

Poula

Výklad podle Kopečného viz *Pavlu*.

Původ příjmení *Poula* Beneš hledá ve střhn. slově *boube*, které lze v překladu do češtiny chápat jako *kluk*, *neukázněný člověk*, *sluha* (1998, s. 285).

Rodek

Moldanová hledá původ příjmení v německém jméně *Rodwin*, popř. *Rodger* (2004, s. 197).

Říha

Příjmení pochází od osobního jména *Řehoř*, slovensky též *Gregor* (Kopečný, 1991, s. 181).

Výklad Moldanové je obdobný jako u Kopečného, dodává, že se jedná o 56. nejčastější příjmení v ČR (Moldanová, 2004, s. 162).

Mates uvádí, že podoba *Řiha* vznikla díky počestění řecké varianty *Gregorios*. Jméno obvykle označovalo toho, „kdo bděl“. Řecké slovo *grégoros* je v překladu *bdělý* (Mates, 1998, s. 40 a 118).

Semotán

Moldanová příjmení *Semotán* odvozuje nejspíše z kmene *Sěmi-* od osobního jména *Sěmihrad*, *Sěmislav*, *Sěmirad* či *Sěmibor* (2004, s. 166).

Simota, Šimánek

Kopečný říká, že obě příjmení vycházejí z osobního jména *Šimon*, popř. jeho podoby *Simeon*, *Simon*. Význam jména lze přeložit jako „naslouchající, slyšící“ (1991, s. 185 a 191). Shodně též Moldanová (2004, s. 183).

Šabatka

Podle Kopečného je původ třeba hledat ve jméně *Sigfríd* (= vítězný mír) nebo *Šebestián* (1991, s. 184 a 191).

Beneš zdůrazňuje původ v blíže neurčené zdrobnělině osobního jména s příponou *-t* (Beneš, 1962, s. 125).

Moldanová příjmení vykládá z osobního jména *Šebestián*, popř. z apelativa „šabata“ – dřevěné přípravky potřebné ke stavbě klenby (2004, s. 179).

Staněk

Jméno vychází z první části složeného osobního jména *Stanislav*, které má význam „upevnit slávu“ (Kopečný, 1991, s. 187).

Toman, Tomeček, Tůma

Všechna příjmení mají základ v osobním jméně *Tomáš*, tj. ve známém skeptickém apoštolovi (Kopečný, 1991, s. 195). dvojtvar (*Tóma*≥*Tůma*) k osobnímu jménu *Tomáš* (2004, s. 201). Jedná se podle ní o 81. nejvíce se vyskytující příjmení v České republice.

Vaca, Vaněčka, Vaníček, Vašíček, Vušek

Všechna tato příjmení vycházejí ze slovanského osobního jména *Václav*. Některé podoby domácích jmen odvozených od *Václava* jsou častými příjmeními (Kopečný, 1991, s. 198).

Vojta

Příjmení *Vojta* je domáckou podobou jména *Vojtěch*. Jméno lze vnímat jako „útěchu“ nebo „oblibu u vojska“ (Kopečný, 1991, s. 209–210).

Zach

Základem příjmení je vlastní jméno *Zachariáš*, které vniklo z hebrejského *Zachariáhú*, tzn. „Bůh si vzpomněl“ (Kopečný, 1999, s. 212). Příjmení vzniklo krácením.

6.1.3 Patronymika z osobních jmen

Patronymika jsou pojmenování, která označují syny podle jejich otců. Pro patronymika je typická bohatá škála koncových sufixů. Praslovanský původ mají zejména sufixy *-(ov)ic*, *-óv > úv > ů*, popř. *-ovec* (Pleskalová, 2011, s. 71–72). Shodně též (Svoboda, 1964, s. 184).

Bártů

Příjmení *Bártů* je patronymikem z první části domácké podoby jména *Bartoloměj*. Dané jméno vzniklo z v aramejském jazyce ze slov *bar Talmi*, což znamená přeneseně „syn Talmajův“ (Kopečný, 1991, s. 54).

Kubů

Příjmení *Kubů* vychází z druhé části domácké podoby osobního jména *Jakub*, pocházejícího z hebrejštiny a znamená „druhorozený“ (Moldanová, 2004, s. 98).

Macků

Příjmení opět vzniklo z domácké podoby jména *Matěj*, popř. *Matouš*. Původ je možné hledat i v apelativu *macek*, tj. dlouhý hoblík. Podoba *Macků* vznikla z přídavného jména přivlastňovacího (Moldanová, 2004, s. 110).

Pavlů

Příjmení je patronymikem od jména *Pavel*. Apoštol *Pavel* byl nejaktivnějším pisatelem z dob apoštolských (Kopečný, 1991, s. 166–167).

Petrů

Základ příjmení je v osobním jméně *Petr*. Podoba *Petrů* vznikla z tvaru přídavného jména přivlastňovacího (Moldanová, 2004, s. 138).

Vávrů

Tvar příjmení vznikl z domácké podoby *Vávra* osobního jména *Vavřinec*, popř. je možné ho hledat v apelativu *vavřín* (Kopečný, 1991, s. 200–201).

Moldanová se shoduje s Kopečným, dodává, že tvarem je příjmení přídavným jménem přivlastňovacím (Moldanová, 2004, s. 206).

6.2 Příjmení z apelativ

6.2.1 Příjmení motivovaná názvem místa, polohou, charakterem bydliště nebo novostí obyvatele v místě

6.2.1.1 Substantivní tvary

Budek

Podle Moldanové je zde možný dvojí výklad. Příjmení vzniklo buď z apelativa *bouda*, anebo z první části osobního jména *Budislav* (2004, s. 33).

Budíček

Moldanová hledá původ příjmení v místním jméně *Buda* nebo *Budy* (Moldanová, 2004, s. 35).

Beneš příjmení vnímá jako zdrobnělou odvozeninu z blíže nespecifikovaného slovesa s příponou *-ek* (Beneš, 1962, s. 289).

Březina

Příjmení má původ ve slovním spojení „březový les“. Současní *Březinové* tedy mají jméno po dávných předcích, kteří žili poblíž březového hájku. Jde o 159. nejrozšířenější příjmení u nás (Mates, 1998, s. 22).

Hájek

Zdrobnělina od slova *háj* (listnatý les). Jednalo se také původně o místo v lese, kam byl vstup zakázán (ESJČ, 2010, s. 155).

Horák

Příjmení v minulosti označovalo člověka, který přišel z *hor*, může být také označením pro nevychovaného nebo hrubého člověka. Mimo jiné se jedná o nehanlivé označení obyvatel moravského regionu *Horácko*. Co do zastoupení v ČR je dané příjmení na 9. místě (Mates, 1998, s. 50–51).

Chalupa

Příjmení se dříve užívalo zejména pro ty občany, kteří se přestěhovali na nové místo, anebo kteří vlastnili nějaké hospodářství či zemědělskou usedlost (Mates, 1998, s. 56–57).

Lipták

Vzniklo pro označení místních lidí z místního jména *Liptov* v Uhrách (Moldanová, 2004, s. 107).

Novák, Nováček

Příjmení vychází z adjektiva *nový*, označovalo obyvatele nově příchozí nebo nově usazené v dané lokalitě (ESJČ, 2010, s. 402).

6.2.1.2 Adjektivní tvary

Dušejovský

Příjmení se patrně vztahuje k obci jménem *Dušejov*.

Dvorský

Podle Moldanové původ tkví v apelativu *dvůr* (stč. *dvór*) a označovalo člověka, který pocházel z velkého dvora nebo statku, nebo tam pracoval jako námezdní dělník (Moldanová, 2004, s. 46).

Konečný

Slovo *konec* znamená okraj nějaké řady či činnosti (ESJČ, 2010, s. 273). Člověk tohoto příjmení bydlel patrně na konci obce.

Koutný

Příjmení označovalo člověka, který pobýval nebo rovnou bydlel v nějakém koutě, ale též na okraji obce nebo lesa. Jedná se o 311. nejrozšířenější příjmení (Mates, 2003, s. 160–161).

Lovětínský

Původ slova tkví v místním jméně *Lovětín* (Moldanová, 2004, s. 108).

Novotný

Výklad podle ESJČ: viz Novák.

Sezemský

Podle Moldanové příjmení vychází z místního jména *Sezemice* (2004, s. 166).

Veselský

Původ je třeba hledat v místním jméně *Veselá* nebo *Veselí* (Moldanová, 2004, s. 208).

6.2.2 Příjmení motivovaná povoláním, řemeslem či jiným stavem

Běhounek

Příjmení vzniklo patrně z apelativa *běhoun*, tedy z označení pro rychlého člověka nebo panského služebníka, který běhal za kočárem (Moldanová, 2004, s. 30).

Dědič

Příjmení má svůj etymologický původ v apelativu *dědič*, což dříve znamenalo „potomek dědův“, někoho, kdo měl dědit. Někde mohlo dané příjmení označovat též nepoddaného sedláka (Moldanová, 2004, s. 41).

Dvořák

Ve staré češtině nižší služebník u dvora, podkoní. Srov. ESSČ, Vokabulář webový. Viz i Dvorský.

Gajdušek

Příjmení se vztahuje k apelativu *gajdy* „dudy“ a mohlo označovat hráče na ně, dudáčka (Moldanová, 2004, s. 54, shodně i Vokabulář webový).

Havíř

Ve starších dobách se jednalo o označení pro lidi, kteří pracovali v dolech (ESJČ, 2010, s. 163).

Benešův výklad je obdobný – jde o příjmení, které vzniklo z názvů pracovníků v dolech, popř. z názvů úpravníků rud (Beneš, 1962, s. 19).

Horník

Původ příjmení lze hledat v apelativu *hora*, pracoval v hoře, *horník* je česká obdoba *havíře* (Moldanová, 2004, s. 67).

Hudec

Bylo to označení pro muzikanta na strunný nástroj, zejména pro houslistu (Mates, 2003, s. 111–112).

Kameník

Původ je zřetelný, jméno podle povolání kameníka (Moldanová, 2004, s. 80).

Kadlec

Příjmení pochází původně z apelativa označujícího tkalce – *tkadlec*. Z důvodu snadnější výslovnosti, došlo však ke zjednodušení souhláskové skupiny *Tk-*. Jedná se o 42. nejvíce rozšířené příjmení (Mates, 1998, s. 65).

Kolář, Kolařík

Příjmení se vztahuje ke starému povolání, které již vymizelo – kolářství (výroba a soustružení kol). Příjmení *Kolář* zaujímá 24. příčku co do rozšířenosti (Mates, 1998, s. 71).

Kovář

Příjmení vychází z pojmenování řemeslníka (Moldanová, 2004, s. 93).

Krčmar

Vychází z pojmenování povolání odvozeného od apelativa *krčma*, v minulosti označení pro hospodu či hostinec (Moldanová, 2004, s. 95).

Krejčí

Příjmení označovalo osobu krejčího anebo jedince, který šil, zhotovoval a upravoval oděvy (Mates, 1998, s. 81).

Krmel

Možnosti výkladu etymologie jsou zde dva. Příjmení pochází buď z apelativa *krmník*, což je označení pro prasečí chlívek, anebo ze slovesa *krmít* (Moldanová, 2004, s. 95).

Beneš zmiňuje též deminutivní podobu *Krmíček*, která vznikla z blíže nespécifikovaného slovesa (Beneš, 1962, s. 289).

Nápravník

Nápravník je historický právní termín a označoval člověka, který odváděl léno za držení pozemků. Možný původ je též v apelativu *nápravník* – opravář vozů (Moldanová, 2004, s. 124).

Panoška

Apelativum *panoška* označovalo mladého šlechtice, popř. nižšího dvorního služebníka (srov. Vokabulář webový).

Procházka

Pojmenování často označovalo ty, kteří se rádi procházeli či navštěvovali cizí země, popř. řezníky, kteří procházeli vesnice a hledali dobytek ke koupi (Mates, 1998, s. 112–113).

Sedlák

Příjmení *Sedlák* se řadí do kategorie zaměstnání nebo stavu; sedláci byli dříve považováni za střední vrstvu rolníků. Výše postavení byli pak větší statkáři nebo majitelé různých dvorců. Jedná se o 80. nejrozšířenější příjmení v České republice (Mates, 1998, s. 119).

Svoboda

Dříve bylo slovo *svoboda* chápáno i ve významu „svobodného člověka, hrdiny“, zde lze hledat i motivaci pro vznik daného příjmení (ESJČ, 2010, s. 597–598). Svoboda byl i člověk, který byl osvobozen z poddanství.

Švec

Příjmení vzniklo z apelativa *švec*, někdy však označovalo i velmi rychlého a pohybově nadaného člověka. Dodává, že příjmení zaujímá 80. příčku co do zastoupení v ČR (Moldanová, 2004, s. 193).

Mates tvrdí, že se jedná o 82. nejvíce rozšířené příjmení (1998, s. 139).

Tesař

Příjmení vzniklo podle názvu tesařského oboru. Co do zastoupení v ČR je na 93. místě (Moldanová, 2004, s. 196).

Mates uvádí, že jde o 98. nejrozšířenější příjmení (1998, s. 140).

Tetur

Knappová v monografii zmiňuje pouze podobu *Tetour*, přičemž její možný původ vidí v apelativu *teta*. Dodává, že podobná příjmení jsou onomatopoického charakteru a mohou na okolí působit směšně (Knappová, 2002, s. 186).

Beneš zmiňuje podoby *Tetauer*, *Tetaur*, *Tetour*, *Tetour* nebo *Tětour*. Příjmení patrně vzniklo z místního německého jména *Tettau* (Beneš, 1998, s. 227).

Truhlář

Truhlář je příjmení vzniklé z názvu řemesla nebo vykonávané činnosti (Knappová, 2002, s. 28).

Zeman

Pojem *zeman* dříve označoval vlastníka pozemků, později nižší šlechtu a nakonec i bohatší vrstvu statkářů. Příjmení zaujímá 22. místo rozšířenosti v ČR (Mates, 1998, s. 161).

6.2.3 Příjmení podle věku a ostatních vlastností tělesných, fyzických a duševních

Douda

Podle Moldanové označovalo dané příjmení zejména na západomoravském území starého muže. Jeho etymologický původ lze hledat v apelativu *douda*, které přeneseně označuje děda nebo starého muže (2004, s. 43).

Hlaváček

Původ příjmení je dvojí. Vzniklo buď odvozením od apelativa *hlava*, anebo podle názvu rostliny. Jedná se o 122. nejvíce zastoupené příjmení v ČR (Moldanová, 2004, s. 64). Podle Matesa je 118. nejrozšířenější (1999, s. 46–47).

Hubáček

Příjmení vzniklo z apelativa *huba*, které je augmentativem pro ústa. Jako *hubáček* byl též označován groš, na němž byl vyobrazen Ferdinand I., pro něhož je odulý ret charakteristický (Moldanová, 2002, s. 70).

Kotraba

Příjmení vzniklo z nářečního slova *kotraba*, tj. z označení pro ponravu (Moldanová, 2004, s. 92).

Kučera

Příjmení vzniklo pro označení lidí s nápadně kudrnatými nebo kučeravými vlasy. V dřívějších dobách byly kučeravé vlasy spíše výjimkou, což lze považovat za podstatnou motivaci vzniku příjmení. Jde o 7. nejvíce rozšířené příjmení (Mates, 1999, s. 84–85).

Lička

Možností vzniku je více. Jednou je vznik z apelativa *líčko*; tou druhou je možnost původu z jihočeského nářečí, v němž *lička* označovalo kachnu (Moldanová, 2004, s. 106).

Plaček

Příjmení vychází z apelativa *plaček*, popř. z apelativa *plačka*. Tak či tak označoval člověka, který měl pláč na krajíčku, nebo ženu, jež oplakávala mrtvé (Moldanová, 2004, s. 141).

Sotona

Výrazem *sotona* označuje vokabulář zlou bytost, doslova satanáše (Vokabulář webový, ESSČ).

ESJČ zmiňuje sloveso *sotoniti*, které má význam *trápiti, utýrati*. Lze tedy předpokládat, že příjmením *Sotona* byl v minulosti označován člověk zvláště hrubý, který se neostýchal trýznit druhé (ESJČ, 2010, s. 567).

Štěrba

Jako *štěrba* nebo *štěrbák* byl v minulosti označován člověk, který měl zubů buď velice málo, nebo mezi nimi měl velké mezery (štěrby) způsobené třeba úrazem. Co do zastoupení příjmení zaujímá 239. místo v ČR (Mates, 1998, s. 138).

Výleta

Moldanová upozorňuje pouze na krátkou variantu *Vyleta*, popř. její obdoby – *Vyletal, Vyletěl, Vyletělek* nebo *Vyleťal*. Tak i tak příjmení *Výleta* s největší pravděpodobností pochází ze stejného slova, jako jeho obdoby, a to z apelativa *výleta*, jež lze chápat jako označení pro výletníka (2004, s. 217).

6.2.4 Příjmení podle názvů zvířat a rostlin

Blecha

Moldanová se domnívá, že *Blecha* vzniklo z označení hmyzu, sloužilo však i jako označení pro člověka malého vzrůstu nebo člověka neustále pohyblivého (Moldanová, 2004, s. 32).

Buček, Doubek, Habr, Slivoň

Veškerá zmíněná příjmení vznikla z názvů stromů (Moldanová, 2004, s. 35, 43, 58).

Čermák, Brabec, Drozdek, Chocholouš, Jeřábek, Kohout, Sýkora

Příjmení *Čermák* a *Kohout* vznikla z apelativ, která označují ptáky (Knappová, 2002, s. 29).

Příjmení *Brabec* podle Matesovy publikace vzniklo metaforickým přenesením z označení ptáka. Jde o varietu slova vrabec. Příjmení je na 149. příčce co do výskytu na území ČR (Mates, 1998, s. 20).

Moldanová dodává, že i *Drozdek*, *Chocholouš*, *Jeřábek* a *Sýkora* jsou příjmení taktéž vzniklá z apelativ označujících ptáky (2004, s. 44, 72, 76, 170, 178–179).

Hledík, Pivoňka

Hledík i *Pivoňka* jsou příjmení, která vznikla z názvu květiny. Motivaci vzniku příjmení *Hledík* je též možné hledat v apelativu „hledí“, součást helmy, nebo v apelativu „hlídka“ (Moldanová, 2004, s. 64, 141).

Ježek, Vlk, Vydra, Zajíc

Veškerá výše uvedená příjmení vznikla z názvů zvířat. U příjmení *Zajíc* uvádí, že pochází buď z přezdívky, erbu nebo domovního znamení (Moldanová, 2004, s. 76, 211, 216, 220).

Kaštánek

Příjmení vzniklo z apelativa, které označuje plod jírovce maďalu, ale také suchý kus bláta či zrohovatělou kůži na kopytech dobytka (Moldanová, 2004, s. 83).

PSJČ zmiňuje i možnost, že *Kaštánek* může být označení pro člověka s kaštanově hnědými vlasy (PSJČ, 1937–1938, s. 82).

Pazour

Příjmení *Pazour* vzniklo z apelativa *pazour*, které označuje pařát nebo dráp. Přeneseně je to také označení pro surového člověka (Moldanová, 2004, s. 136).

Roček

Podle Moldanové označuje nějaké domácí zvíře, které je staré jeden rok (2004, s. 156).

Štěpnička

Etymologický původ příjmení vychází z apelativa *štěpnice*, tedy z označení pro ovocnou zahradu (Knappová, 2002, s. 25).

Zvěřina

Moldanová u příjmení zmiňuje dvě motivace vzniku. Příjmení vzniklo buď z apelativa *zvěř*, anebo z místního jméno *Zvěřinec*, *Zvěřínek* (Moldanová, 2004, s. 225).

6.2.5 Příjmení podle názvů jídel

Kvasnička/Kvašný

Knappová tvrdí, že příjmení *Kvasnička* lze zařadit buď do skupiny jmen, která vznikla z názvů jídel, anebo do skupiny podle řemesla či stavu. Kvasnička se v minulosti hojně užívalo jako označení prodavače kvasnic (Knappová, 2002, s. 28, 30).

Podle Moldanové má příjmení *Kvašný* základ v apelativu *kvas*. V minulosti sloužilo slovo *kvas* jako označení nejen pro kvasnice, ale také pro nápoj nebo hostinu (Moldanová, 2004, s. 101). Vokabulář webový (dále jen VW) pro *kvasný* ve spojení s člověkem uvádí význam „poživačný, nestřídmy v jídle“ (ESSČ, VW). Tento význam může platit i pro varietu *Kvašný*.

Med

Příjmení *Med* lze zařadit i do příjmení metaforických. Přeneseně totiž označuje člověka sladce mluvícího (Knappová, 2002, s. 29–30).

Jedná se jednoznačně o příjmení vzniklé z apelativa. Lze se setkat i s obměnami v podobě *Medáček*, *Medek* nebo *Medák* (Moldanová, 2004, s. 116).

Polívka, Svačina

Obě příjmení lze zařadit do skupiny, která vznikla z názvů jídel (Knappová, 2002, s. 30).

Moldanová k příjmení *Polívka* dodává, že je možné setkat se i s hláskově neznělou variantou s hláskou *f* – *Polífka* (Moldanová, 2004, s. 145).

6.2.6 Příjmení z názvů věcí, abstrakt a přírodních jevů

Brázda

Podle ESJČ se jedná o pěšinu mezi vinicemi, popř. rýhu v zemi (ESJČ, 2010, s. 65). Podle Moldanové se jedná o označení oráče anebo člověka se zjizveným, zbrzděným obličejem (2004, s. 33).

Brtník

Jde o staročeské pojmenování včelího hnízda v dutině stromu. Původ je v apelativu *brť* – včelí hnízdo (Moldanová, 2004, s. 34). VW uvádí i *brtník* jako označení pro člověka, který se o brť stará, tedy „včelař“ (GbSlov, ESSČ, MSS).

Břečka

Podle Etymologického slovníku jazyka českého se apelvativem *břečka* rozumí sladká šťáva z břízy, popř. z hrušek či jiného ovoce. Přeneseně může označovat i sladinu nebo špatné pivo (ESJČ, 2010, s. 71–72).

Břečka byla v dřívějších časech hojně užívaná přezdívka pro pijáky nebo nedobré výrobce piva (Moldanová, 2004, s. 34).

Čára

Etymologický původ slova je dvojitý. Buď ho lze hledat v apelvativu *čára*, anebo v osobním jménu *Čamír*. *Čára* se v minulosti vžilo jako označení pro hubeného člověka (Moldanová, 2004, s. 39).

Dusík

Původ příjmení *Dusík* je v apelvativu *dusík*, což v minulosti označovalo mučící nástroj nebo také těžký žalář (Moldanová, 2004, s. 46; srov. též GbSlov, ESSČ).

Kopačka

Slovo *kopačka* je synonymem pro motyku. Konkrétně je to nástroj, jímž se v dávných časech odkopávaly kusy hnoje z tuhé masy (ESJČ, 2010, s. 274).

Kuča

Knappová řadí příjmení *Kuča* do skupiny příjmení, která označují věci, budovy a zařízení, které se k objektům vztahují. Blíže příjmení nespecifikuje (Knappová, 2002, s. 185).

Pátek

Příjmení *Pátek* vzniklo z apelvativa, které označuje pátý den v týdnu, jenž byl tradičně dnem každotýdenního půstu (Moldanová, 2004, s. 135).

Pazderka

Příjmení *Pazderka* vychází z apelvativa *pazdero*, tj. dřevěná vrstva stonku lnu (Moldanová, 2004, s. 136).

Mates zmiňuje pouze příjmení *Pazdera*, které metaforicky označuje člověka, jenž bydlel v *pazderně*, tedy v zanedbaném příbytku (Mates, 2003, s. 223–224).

Plicka

Příjmení má etymologický původ v apelativu *plíce* (Moldanová, 2004, s. 142). Index Slovníku stč. osobních jmen Jana Svobody zmiňuje proprium *Pliska*.

Plucar

Etymologický slovník jazyka českého zdůrazňuje, že původ příjmení je nutné hledat v jihočeském a moravském nářečí. Tam slovo *plucar* označuje baňatý džbán. Původní význam v českém jazyce je *dýně* nebo *turek*, právě z nich se totiž v minulosti dělaly džbány – *plucary* (ESJČ, 2010, s. 463).

Popelka

Moldanová hledá původ příjmení *Popelka* v apelativu *popel*. Dříve označovalo člověka umouněného od popela (2004, s. 146).

Prkno

Původ je v apelativu *prkno*. V Čechách se vyskytuje i obdobné příjmení ve tvaru množného čísla *Prkna* (2004, s. 148).

Šíp

Příjmení vzniklo z apelativa, které označuje druh střely do luku či kuše (2004, s. 183).

Tobolka

Původ příjmení je ukryt v apelativu *tobola*, které označovalo měšec, popř. tašku (2004, s. 198).

Uhlík

Výklad etymologie je zde dvojitý. První možností je vznik z apelativa *uhel*, možností druhou je původ ve druhovém jméně *sýkory* (*uhelníček*) (2004, s. 202).

Záruba

Mates pojem *záruba* definuje jako *zásek*. Mohli tak být pojmenováni i lidé, kteří vysekávali do lesa hluboké záseky, na jejichž prostranství si následně postavili obydlí (Mates, 2003, s. 354).

6.2.7 Příjmení ze sloves

6.2.7.1 Příjmení od slovesných dějů

Fučík

Dané příjmení má původ ve slovese *fučet* nebo *fičet*. Mohlo též označovat pomateného nebo jinak ztřeštěného člověka (Moldanová, 2004, s. 54).

Podle Vokabuláře webového může slovo *Fučík* označovat též osobu ztřeštěnou, pomatenou nebo jinak bláznivou (GbSlov, ESSČ).

Fuka

Příjmení *Fuka* má svůj etymologický původ buď ve slovese *foukat*, anebo v apelativu *fuka*, což je označení pro šterbinu (Moldanová, 2004, s. 54). Jako příjmení vzniklo od *fúkati*, označuje i člověka nadutého, hrdopyšného, srov. VW (ESSČ, GbSlov, MSS).

Nehyba/Neshyba

Moldanová tvrdí, že původ slova je ve slovese *nehýbat (se)*. V minulosti byl za *nehybu* tedy označován člověk, který se nerad hýbal nebo se hýbat nemohl (Moldanová, 2004, s. 124).

Pachta

Možnost výkladu etymologie je u tohoto příjmení dvojitá. Buď vychází ze slovesa *pachtit se*, což znamená hmoždit se, nebo je možné jeho původ hledat ve slově *pach* = falešný rukáv, který slouží jako ozdoba šatů (Moldanová, 2004, s. 133).

Rejsa

Beneš řadí příjmení *Rejsa* do skupiny příjmení, která vznikla z blíže nespecifikovaných částí starých jmen osobních s konsonantickou příponou *-sa* (Beneš, 1962, s. 60–63). Základem bylo patrně *Rýsa* > *Rejsa*. Dodává, že původ může být i ve slovese (Beneš, 1962, s. 288).

Šmerda

Moldanová zdůrazňuje, že původ příjmení je ukryt ve slovese, které je typické pro slezské nářečí, a to ve slovese *šmérat*, tedy „škrabat, šimrat“ (Moldanová, 2004, s. 186).

Strašák

Příjmení vzniklo ze slovesa *strašit* příponou *-ák* (Moldanová, 2004, s. 176).

Švehla

Příjmení *Švehla* vychází ze slovesa *šveholit*. ESSČ uvádí stč. sloveso *švehlati*, odvozeniny jsou *švehláč*, *švehlák* (označení ptáků), jako propria jsou připojena *Švehla*, *Švehlík*. V České republice je možné setkat se i se zhrubělou (augmentativní) variantou *Švehlák*, popř. i s variantou zdrobnělou *Švehelka* (2004, s. 193).

Pivoda

Jde o kuriózní úpravu větné podoby příjmení ze dvou slov – *pij* a *voda*. V průběhu času došlo pouze k vypuštění hlásky „j“. Příjmení *Pivoda* tedy označovalo nejspíše člověka, který pil hodně nebo rád vodu (Moldanová, 2004, s. 141).

Rumplík

Původ příjmení tkví ve slovese *rumplovat*, jinými slovy „dělat hluk“. Obdobné varianty příjmení jsou *Rumpík*, *Rumpel* či *Rumpela* (Moldanová, 2004, s. 160).

Podle Etymologického slovníku jazyka českého sloveso *rumplovat* nebo také *ramplovat* znamená „hřmotit, bušit“ něčím, vše pochází z něm. *rumpeln* (ESJČ, 2010, s. 525).

Šuškleb

Patrně souvisí jedním základem se *šklebiti se*, už stč., viz ESSČ ve VW.

6.2.7.2 Příjmení od sloves ve tvaru přičestí minulého

Coufal

Podle Matesa příjmení *Coufal* vychází ze slova *couvat*, popř. z nářeční varianty *coufat*. V obou případech znamená pohybovat se zpět, couvat. Příjmení zaujímá 251.–252. příčku co do rozšířenosti v ČR (Mates. 2003, s. 48–50).

Dohnal

Mates zdůrazňuje, jde o tvar minulý činný od slovesa *dohnat*. Příjmení označovalo člověka, který něco nebo někoho doháněl, až třeba i dohnal. Mates dodává, že jde o 189. nejvíce rozšířené příjmení na území České republiky (Mates, 1998, s. 33).

Doležal

Příjmení vychází z nářečního slovesa *doležat'*, což znamená „poležet si, pospat si, vyležet se“. Označovalo tedy člověka, který nerad opouštěl své lože či preferoval dlouhý odpočinek. Příjmení je 23. nejrozšířenějším u nás (1998, s. 34).

Chytil

Příjmení *Chytil* vychází ze slovesa *chytiti*. Jeho nositel tedy v minulosti mohl chytit velkou rybu a o jeho úlovku se povídalo tak dlouho, až se mu tak začalo říkat, anebo mohl chytit cokoliv jiného (Mates, 2003, s. 124–125).

Zcela odlišnou etymologii nám předkládá Moldanová, podle níž je původ v blíže nespecifikovaném přídavném jméně (2004, s. 73).

Kvapil

Příjmení *Kvapil* vzniklo dle Moldanové z přičestí slovesa *kvapit*, tj. „chvátat, spěchat, pospíchat“ (2004, s. 101).

Musil

Příjmení vychází ze slovesa *musit* nebo *muset*, které ve staré češtině také fungovalo ve významu *nutit*. Jeho nositel tedy něco musel udělat, ač se mu do toho třeba nechtělo. Příjmení je na 38. místě co do zastoupení v rámci České republiky (Mates, 1998, s. 98).

Příbyl

Etymologický výklad daného příjmení je velmi rozmanitý. Příjmení *Příbyl* totiž mohlo vzniknout několika zcela odlišnými způsoby. Buďto z propria *Příbyslav*, nebo ze slovesa *přibít* (přitlouct), vyloučit však nelze sloveso *přibýt* (přibýt jako někdo nový). *Příbyl* je 132. nejvíce rozšířeným příjmením v ČR (1998, 114).

Vybíral

Původ příjmení je v nedokonavém slovese *vybírat*. Obvykle se vžilo jako příjmení pro člověka, který neustále vybíral, ale nebyl nikdy s ničím spokojený (Mates, 2003, s. 342).

Vyhnal

Příjmení vychází ze slovesa *vyhnat*. Jeho nositel tedy někoho odněkud vyhnal, vystrnadil či vyobcoval. V češtině existuje několik obdobných variant – *Vyhnálek*, *Vyhnánek*, *Vyhnalík* (Moldanová, 2004, s. 216).

Zamazal

Podle Moldanové má příjmení původ ve slovese *zamazat* ve významu nejen ušpinit, ale také ucpat, utěsnit něco např. hlinou (Moldanová, 2004, s. 220).

6.2.8 Příjmení z adjektiv, vyjadřující vlastnosti člověka

6.2.8.1 Substantivní tvar

Bělohoubek

Podle Moldanové příjmení vychází ze složeného adjektiva *bělohubý*, z něhož je odvozeno příponou *-ek* (2004, s. 30).

Křiklán

Původ příjmení *Křiklán* je v přídavném jméně *křiklavý*. Lze tedy očekávat, že jeho nositel byl nápadný či jinak nepřehlédnutelný. V jazyce lze najít i krátkou podobu *Křiklan* (Moldanová, 2004, s. 97). Význam adjektiva *křiklavý* vykládá ESSČ i GbSlov jako *zvučný, silný, popř. drzý* nebo *opovážlivý*, viz VW.

Němec

Mates příjmení chápe jako odvozeninu od jmen národů (Německo), anebo odvozeninu od přídavného jména *němý*. Příjmení *Němec* je 10. nejvíce rozšířeným v České republice (Mates, 1998, s. 100).

Nevrkla

Příjmení *Nevrkla* má svůj původ v adjektivu *nevrlý*. Hláska *k* byla přidána pouze pro usnadnění výslovnosti (Moldanová, 2004, s. 127). Existuje i rakouská podoba *Newerkla*. MSS a StČS mají *nevrlý* (doslova nevřelý) a sloveso *nevrliti* viz VW.

Suchan

Příjmení má původ v adjektivu *suchý*, které v minulosti mohlo označovat i velice hubeného člověka. V češtině se vyskytuje celá řada obdobných zdvojnásobení – *Suchánek*, *Suchanka*, *Sucháček* atp. (Moldanová, 2004, s. 177).

6.2.8.2 *Adjektivní tvar*

Bílý

Nositelem příjmení *Bílý* mohl v minulosti být člověk s neobvykle bílou tváří, vousy či vlasy. Mohlo označovat i skupinu lidí, kteří bydleli pod bílou skálou, nebo někoho, kdo měl třeba jen nápadně bílý dům (Mates, 2003, s. 35–36).

Černý

Příjmení *Černý* obvykle označovalo osobu s vlasy černými jako havran či osobu s tmavou pletí, vousy. Oslovení *Černý* si mnohdy vysloužil též člověk, který měl zálibu v nošení černého oblečení. Příjmení se co do četnosti umístilo v první desítce nejvíce zastoupených příjmení. Je na 5. příčce (Mates, 1998, s. 28).

Malý

Nositelé příjmení *Malý* se vyznačovali v porovnání s ostatními zejména malým vzrůstem. V průběhu historie se však jeho nositeli stávali naopak lidé velice vysocí, příjmení tak nabylo na ironii. *Malý* je 37. nejrozšířenějším příjmením v České republice (Mates, 1998, s. 91).

Pokorný

Příjmení vychází z adjektiva *pokorný*, v minulosti se vžilo jako příjmení pro člověka trpělivého, snášejícího příkoří, skromného. V zastoupení v rámci ČR zaujímá 11. místo (Moldanová, 2004, s. 145).

Mates doplňuje, že *pokorný* byl v minulosti chápán též jako *krotký*, *zkrocený*, nositel takového příjmení tedy mohl být bývalý nebo napravený rebel. Co do počtu nositelů stojí podle Matesa na 12. místě (1998, s. 110).

Slabý

Příjmení má původ v adjektivu *slabý*. Mezi českými jmény se vyskytuje i podstatná část jeho obměn – *Slabák*, *Slabej*, *Slabina*, *Slaboch*, *Slaboň* aj. (Moldanová, 2004, s. 170).

Teplý

Moldanová hledá etymologický původ v přídavném jméně *teplý*, což mohlo v minulosti znamenat též „horlivý“. Ke jménu se dochovala i dvě častá deminutiva – *Teplíček a Teplík* (2004, s. 196).

Trefný

Příjmení *Trefný* vychází z adjektiva *trefný*, přeneseně též „obratný“ (Moldanová, 2004, s. 199).

6.2.8.3 Patronymika z přídavných jmen

Dobrovič

Pokud jméno začíná skupinou hlásek „dobr“, vychází z přídavného jména *dobrý* (Moldanová, 2004, s. 42).

6.3 Příjmení cizí

6.3.1 Příjmení z němčiny

6.3.1.1 Příjmení z osobních německých jmen

Buralt

Beneš tvrdí, že příjmení *Buralt* vzniklo ze slova *burg*, což německy znamená ochránce práv. Přípona *-alt* vznikla složitým vývojem z *-walt* (Beneš, 1998, s. 149).

Dörrer

Jméno vychází z germánského mužského osobního jména *Isidor* (Beneš, 1998, s. 170). Je možné uvažovat i o příslušnosti k názvům pracovníků v potravinářství (*derren* zn. sušit slad), příp. o původu z *MJ Derr* (Suchá u Jihlavy), srov. Beneš, 1998, s. 273.

Feneš

Moldanová zmiňuje pouze tvary *Fencl, Fencal, Fenc, Fencik* či *Fencka* – všechna zmíněná vychází z německé podoby vlastního jména *Václav*, a jelikož je příjmení *Feneš* nápadně podobné výše zmíněným typům, lze předpokládat, že má svůj původ taktéž v německém *Wenzel* (2004, s. 49).

Beneš upozorňuje na podobnou variantu *Fereš*, jež vznikla z blíže nespecifikovaného křestního jména (1962, s. 65).

Gerl

Příjmení *Gerl* vzniklo z mužského vlastního jména *Gerhart* (Beneš, 1998, s. 181).

Haney

Příjmení *Haney* je zdvojnásobeninou z osobního germánského jména *Johann* (Beneš, 1998, s. 183).

Kleuser

Beneš zmiňuje pouze varianty *Kleuß*, popř. *Klejzar* k níž dodává, že jde o příjmení vzniklé z hypokoristika církevního jména *Klejzar* (Beneš, 1998, s. 178).

Měrtl

Beneš i Moldanová zmiňují pouze podobu *Mertl*, popř. *Mertel*. Oba se však shodují, že dané příjmení vychází z osobního jména *Martin* (Moldanová, 2004, s. 117), (Beneš, 1998, s. 185).

6.3.1.2 Příjmení z německých místních jmen

Burger

Germánské příjmení *Burger* vzniklo z rakouského místního jména *Burgen* (Beneš, 1998, s. 218).

Kišš

Původ příjmení je v místním jméně *Cheis*, které se dříve označovalo také jako *Kisch* nebo *Kysch*. Původ je možné hledat i v maďarském slově *kis*, v překladu *malý* (Moldanová, 2004, s. 84).

Libich

Moldanová uvádí, že příjmení vzniklo z blíže neuvedeného místního jména. Je možné setkat se i s podobami *Libinský* či *Libínský* (2004, s. 106). Připustíme-li původní podobu *Liebich*, pak jde o příjmení z hypokoristik příponou *-ich* (Beneš, 1998, s. 238).

Steinhauser

Příjmení má původ v místním jméně *Steinhaus* (Beneš, 1998, s. 226).

Moldanová původ hledá taktéž v místním jméně v Rakousku a Bavorsku. Původ však vidí i v německém apelativu *Steinhauser*, které lze přeložit jako *kamenný dům* (Moldanová, 2004, s. 175).

Thüringer

Příjmení *Thüringer* vychází z německého místního jména *Thieringen* (Beneš, 1998, s. 238). Je však možné uvažovat o příjmení vzniklém z označení obyvatel Durynska, tedy z etnonyma (tamtéž).

6.3.1.3 Příjmení z německých apelativ

6.3.1.3.1 Příjmení z duševních vlastností a stavů

Cakl

Původ germánského příjmení je ve střhn. slově *zage*, které označovalo ničemu, zbabělce, lenocha nebo zoufalého chlapa (Beneš, 1998, s. 288).

Hes

Příjmení označovalo obyvatele vzdálených německých oblastí (Beneš, 1998, s. 239).

6.3.1.3.2 Příjmení z částí těla

Fajnor

Příjmení vychází z germánského slova *Siebenäuger*, popř. *Feinohr*. Nositel takového jména byl zřejmě Slovák (Beneš, 1998, s. 296).

Moltaš

V případě příjmení *Moltaš* se jedná o složeninu dvou německých slov. *Maul*, které je synonymem pro české slovo *huba*, a *Tasche*, které lze přeložit jako *brašna*. Přeneseně dané příjmení označovalo člověka s velkými nebo jinak výraznými ústy (Moldanová, 2004, s. 120).

Tecl

Původ příjmení je nutné hledat ve střhn. slově *Tatze*, které lze přeložit do češtiny jako *tlapka*, *packa* (Moldanová, 2004, s. 195).

6.3.1.3.3 Příjmení z řemesel, povolání a jiných rozličných stavů

Fogl

Jedná se o příjmení germánských sedláků (Beneš, 1998, s. 243). Obdobný tvar *Vogel* bylo též označení pro člověka s obličejem, který se nápadně podobal ptačí hlavě (Beneš, 1998, s. 303).

Holz knecht

Příjmení *Holz knecht* označovalo v minulosti toho, kdo doslova vozil dříví z lesa (1998, s. 250).

Mann

Příjmení vychází z německého apelativa *Mann* (muž) (Moldanová, 2004, s. 112).

Soldán

Příjmení vychází má svůj etymologický původ ve střhn. apelativu *soldan*, tj. žoldněř (Moldanová, 2004, s. 172).

Šiller

Původ příjmení *Šiller* vychází podle Beneše z německého apelativa *Schüller*, tedy z označení pro žáka, studenta (Beneš, 1998, s. 284).

Süssenbeck

První část slova vychází ze střhn. slova *süeze*, které lze do češtiny přeložit jako *sladký*. Část druhá slova – *-beck* – vychází z německého slova *Bäcker*, v překladu *pekař*. V minulosti tak příjmení patrně označovalo pekaře, který se specializoval na pečení sladkých lahůdek (Beneš, 1998, s. 272 a s. 344).

Schmied

Původ příjmení je v německém apelativu *Schmied*, v překladu do češtiny *kovář* (Moldanová, 2004, s. 167).

Šindler

Etymologický původ příjmení *Šindler* se skrývá v apelativu *Schindler*, tj. *šindelář* (2004, s. 183).

Šulc

Původ je v německém apelinu *Schulz*, které v minulosti označovalo toho, kdo dohlížel na plnění nejrůznějších povinností (Moldanová, 2004, s. 192).

Vágner

Příjmení *Vágner* vychází z německého apelinu *Wagner*, které lze přeložit jako *kolář*, tj. člověk, který se zabýval výrobou, opravami nebo prodejem kol (Moldanová, 2004, s. 204), shodně též (Beneš, 1998, s. 262).

6.3.1.3.4 Příjmení z názvů zvířat

Hummel

Příjmení *Hummel* označovalo v minulosti kus hovězího dobytka, tzv. obecního býka (Beneš, 1998, s. 300). Původ je však možné hledat též v apelinu *Huhn*, tedy v označení pro kura domácího (1998, s. 185).

Krechler

Beneš zmiňuje pouze podobu *Krech*, lze tak předpokládat, že i podoba *Krechler* vychází z německého *Krähe*, tj. *vrána* (1998, s. 303).

Volf

Příjmení *Volf* má svůj etymologický původ v německém apelinu *Wolf*, tj. *vlk* (Beneš, 1998, s. 302).

Zeiser

Beneš zmiňuje pouze podoby *Zeisel*, *Zeisl*, *Zeissl*, *Czeizel*, *Caisl*, *Cajzl*, popř. *Čajsl*. Původ příjmení hledá ve stříh. slově *zeis*, které lze do češtiny přeložit jako *čížek* (Beneš, 1998, s. 303).

6.3.1.3.5 Příjmení z názvů domů, obydlí a jiných staveb

Buchner

Příjmení má původ ve slově *buchar*, zásluhou historického vývoje jazyka však později došlo k vložení hlásky *-n-*. *Buchar* → *Buchnar* → *Buchner* (Beneš, 1998, s. 213).

Kornhäuser

Etymologický původ příjmení je skryt v německém slově *Kornhaus*, jenž označuje sýpku. Nositel takového příjmení v minulosti patrně pracoval s obilím nebo moukou (1998, s. 233).

6.3.1.3.6 Příjmení z názvů věcí

Reif

Moldanová zdůrazňuje, že etymologický původ příjmení vychází z apelativa *Reif*, což je německé označení pro provaz (2004, s. 154).

Beneš vidí etymologický původ příjmení v označení míry. *Reiff* nebo *Reif* označuje ½ sáhu (1962, s. 245).

Rygel

Příjmení vychází z apelativa *Riegel* (závora), jeho původ je však možné hledat také v osobním jméně *Rüdiger* (Beneš, 1998, s. 325–326).

Štengl

Příjmení vychází z apelativa *Stangel*, které lze do češtiny přeložit jako *tyč* (Moldanová, 2004, s. 189).

Benešův výklad se shoduje s výkladem Moldanové. Původ hledá též v apelativu *Stangel* – *tyč* (Beneš, 1998, s. 311).

Štaubert

Německým apativem *Stauber*, z něhož dané příjmení vychází, se označuje prášek, popř. mlynářský učeň (Moldanová, 2004, s. 189).

6.3.1.3.7 Příjmení z adjektiv

Gross

Příjmení vzniklo překladem z adjektiva *groß*, které lze přeložit jako „velký, tlustý“ nebo „hrubý“, označuje tak tělesný vzhled (Beneš, 1998, s. 64 a s. 338).

Lang

Příjmení *Lang* odpovídá českému příjmení *Dlouhý*, jde o příjmení vzniklé z adjektiva (1998, s. 338).

Tunkl

Příjmení vychází ze střhn. adjektiva *tunkel*, v překladu *tmavý* (Moldanová, 2004, s. 201).

6.3.2 Ostatní cizí příjmení

Albasta

Webové stránky *genealogytoday.com* zdůrazňují, že původ tohoto neobvyklého příjmení mohl v minulosti souviset s povoláním nebo neobvyklými fyzickými rysy jejich nositele.⁹

Gulán

Gulán s druhovým jménem *növény* je maďarské označení pro popínavou rostlinu z čeledi tykvovitých. Etymologický původ příjmení je tedy nutné hledat v maďarštině.¹⁰

Horváth

Mates zmiňuje pouze podobu *Horvát*, příjmení *Horváth* lze však považovat za jeho obměnu. Jde o antroponymum maďarského původu a označuje etnickou skupinu *Charvátů*, popř. *Chorvatů*. Příjmení *Horvát* zaujímá 135. příčku co do rozšířenosti v rámci České republiky (Mates, 1998, s 52).

Moldanová zmiňuje podoby obě – jak *Horvát*, tak i *Horváth*. Původ vykládá stejně jako Mates – jde o maďarskou podobu národního jména *Charvát*. Podle Moldanové je příjmení 101. nejvíce se vyskytujícím v ČR. Zmiňuje dále i deminutivní variantu *Horvátko* či *Horvatovič* (2004, s. 67).

Kennedy

Příjmení *Kennedy*, popř. jeho alternativy *O'Kennedy* nebo *Kennedie*¹¹ jsou příjmení irského a skotského původu, která byla v minulosti často používána též jako křestní jména. Obvykle označovala člověka nepřístupného či jinak vážného. Podrobnější výzkumy odhalily, že dané příjmení je odvozeno od galské přezdívky *Cinneididh*.¹²

⁹ <http://www.genealogytoday.com/surname/finder.mv?Surname=Albasta> [cit. 2016-13-12]

¹⁰ <https://www.google.cz/#q=gul%C3%A1n+n%C3%B6v%C3%A9ny> [cit. 2016-12-14]

¹¹ [https://en.wikipedia.org/wiki/Kennedy_\(surname\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Kennedy_(surname)) [cit. 2016-13-12]

¹² <https://www.houseofnames.com/kennedy-family-crest> [cit. 2016-13-12]

Mouryc

Příjmení má svůj původ v cizím osobním jméně *Mauricius* (Moldanová, 2004, s. 121).

Salay

Zaznamenává pouze podobu s měkkou koncovkou *-i* – *Salai*. Příjmení je maďarského původu, ve svém mateřském pravopise se píše *Szalai*. Do české podoby se skupina hlásek *sz* přepisuje pomocí českého grafému *s* (Knappová, 2002, s. 169).

Podle Moldanové může být původ také v cizím osobním jméně *Salomon* (Moldanová, 2004, s. 164).

Smuk

Motivaci pro vznik příjmení můžeme hledat v polštině, v níž se vyskytuje nápadně podobné slovo *smok*, jenž lze do českého jazyka přeložit jako *drak* (Oliva, 1999, s. 326).

Šipl

Příjmení *Šipl* má svůj etymologický původ ve slovinském *Žipelj*, které vychází ze sthn. *Sipili*. Původ je však možné hledat i v germánském osobním jméně *Sigibald*. Význam daného příjmení lze chápat jako *smělý*, *odvážný*, *vítězný* (Hornung, 1989, s. 117).

Tancoš

Příjmení má svůj etymologický původ v maďarském apelatihu *tancos*, jež lze do češtiny přeložit jako *tanečník*. Moldanová zmiňuje také další možné varianty – *Tancoš*, *Tancos*, *Tančous* a jiné (2004, s. 195).

Waszniovski

Příjmení *Waszniovski* má svůj etymologický původ ve dvou polských slovech – *wasz*, které lze do češtiny přeložit jako *váš*, a *miłość*, které lze přeložit jako *milost*. V překladu tedy znamená oslovení *Vaše Milosti* (Dubisza, 2006, s. 356).

Žolnierčík

Jedná se o příjmení polského původu. *Żolnierz* znamená v polštině *voják*, popř. *hrob neznámého vojáka*. Tvar *Żolnierzyk* je expresivní zdvojnásoběnou, kterou lze do češtiny přeložit jako *vojáček* (Oliva, 1999, s. 699).

6.4 Příjmení s nejasným původem

Z celkového počtu 262 příjmení se nám přes veškerou snahu nepodařilo u šesti příjmení dohledat jejich etymologický původ, uvádíme u nich alespoň počet nositelů v rámci České republiky.

Bajdjuk

Příjmení *Bajdjuk* mají ČR pouze tři nositelé¹³, jejichž věkový průměr je 28 let. Přechýlenou podobu *Bajdjuková* má dokonce jedna jediná nositelka.¹⁴

Bežák

Jak hláskosloví napovídá, jedná se patrně o slovenské příjmení, jehož výskyt u nás je vskutku řídký. Podle webu *prijmeni.cz* jsou v České republice pouze čtyři nositelé¹⁵, přechýlenou variantou je pojmenováno celkem pět nositelek.¹⁶

Bitala

Nositelů příjmení *Bitala* je celkem 125¹⁷, přechýlenou podobu *Bitalová* má celkem 115 nositelek.¹⁸

Melovič

Podle informací uvedených na webových stránkách *nasejmena.cz* je v České republice celkem deset nositelů příjmení *Melovič* a devět nositelek příjmení *Melovičová*. Nejvíce zástupců příjmení je ve středních a východních Čechách. Co do umístění zaujímá *Melovič* 78 323 místo.¹⁹

Putyera

Počet nositelů je zde takřka vyrovnaný – *Putyera* má 22 zástupců²⁰, přechýlený tvar *Putyerová* má 23 zástupkyň.²¹ Příjmení se vyslovuje [pu'ɛra].

¹³ <http://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php?id=11759&typ=prijmeni> [cit. 2016-12-14]

¹⁴ <http://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php?id=11760&typ=prijmeni> [cit. 2016-12-14]

¹⁵ <http://www.prijmeni.cz/search.php?name=be%9E%E1k&t=0> [cit. 2016-12-14]

¹⁶ <http://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php?id=21762&typ=prijmeni> [cit. 2016-12-14]

¹⁷ <http://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php?id=23729&typ=prijmeni> [cit. 2016-12-14]

¹⁸ <http://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php?id=23730&typ=prijmeni> [cit. 2016-12-14]

¹⁹ <http://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php?id=198635&typ=prijmeni&rel=07> [cit. 2016-12-14]

²⁰ <http://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php?id=252755&typ=prijmeni> [cit. 2016-12-14]

²¹ <http://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php?id=252756&typ=prijmeni> [cit. 2016-12-14]

Viersma

V rámci obce Český Rudolec můžeme příjmení *Viersma* považovat za vůbec nejvíce kuriózní. Přechýlená podoba se v České republice podle zdroje *nasejmena.cz* vůbec nevyskytuje a nositelé základního tvaru *Viersma* jsou všehovšudy pouze tři. Jejich věkový průměr je 22 let.²²

Tabulka 2. Deset nejvíce zastoupených příjmení v obci

Pořadí	Jméno	Počet nositelů
1.	Tesař/Tesařová	30
2.	Novák/Nováková	25
3.	Kučera/Kučerová	19
4.	Pecha/Pechová	18
5.	Bártů	16
	Havlík/Havlíková	16
	Pátek/Pátková	16
6.	Procházka/Procházková	15
7.	Březina/Březinová	14
8.	Vávrů	12
9.	Hartman/Hartmanová	11
10.	Hájek/Hájková	10

Zdroj: jmenný seznam obyvatel obce Český Rudolec

²² <http://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php?id=328225&typ=prijmeni> [cit. 2016-12-14]

7 Přezdívky v obci Český Rudolec

V obci se mi díky znalosti většiny obyvatel podařilo získat více než 100 přezdívek. Materiál jsem sbíral napříč celým věkovým spektrem obyvatel. Nejvíce přezdívek se však samozřejmě vyskytuje v mladé generaci ve věku 6–30 let.

Při klasifikaci přezdívek jsem se inspiroval monografií Jany Pleskalové (2011, s. 165–168), která přezdívky dělí do celkem sedmi dílčích podskupin. Vzhledem k tomu, že některé přezdívky nelze zařadit ani do jedné z nich, přidávám ještě poslední skupinu – přezdívky neprůhledné s nejasnou motivací vzniku. Mnohé ze získaných přezdívek lze samozřejmě zařadit do více klasifikačních kategorií, viz níže:

- přezdívky označující tělesné vlastnosti nositele;
- přezdívky označující charakterové nebo duševní vlastnosti;
- přezdívky motivované aktuálními událostmi a děním;
- přezdívky, jejichž základem jsou antroponyma nebo chrématonyma z reálného či fiktivního světa;
- přezdívky motivované obdivem nositele k oblíbené reálné, popř. fiktivní postavě z uměleckého díla nebo branže;
- přezdívky motivované křestním jménem nositele;
- přezdívky motivované příjmením;
- přezdívky neprůhledné s nejasnou motivací vzniku.

7.1 Přezdívky označující tělesné vlastnosti nositele

Barbie

Vznik přezdívky je motivován štíhlou vysokou postavou, blond vlasy a vždy dokonale upravenou nositelkou.

Bighead [bighet]

Přezdívka vznikla již v raném dětství jejího nositele. Od malička se totiž vyznačuje větší než průměrnou velikostí hlavy.

Blízkoočko

Motivací pro vznik byla malá očka nositele, která jsou navíc neobvykle blízko sebe.

Buvol

Původ přezdívky *Buvol* je v obzvláště zavalité postavě její nositelky.

Čára

Čára je místní dlouhán, jenž se vyznačuje výškou přes 200 cm. Přezdívka nositele vznikla již na základní škole.

Číča

Nositelka přezdívky *Číča* je vždy vkusně oblečená, perfektně upravená. Málokterý muž jí odolá.

Dlouhy

Jak je již zřejmé z tvaru přezdívky, označuje dalšího vysokého hochu.

Drobínek

Původ přezdívky *Drobínek* je v maličkaté a velmi štíhlé postavě nositelky.

Eiffel

Je přezdívka s významem zcela ironickým, naráží totiž nikoli na vysokou, ale naopak velmi malou postavu svého nositele.

Frankenstein

Přezdívku *Frankenstein* její nositel získal na základě nehezky ostrých rysů v obličejí, jež nápadně připomínají rysy hororového hrdiny *Frankensteina*.

Kočička

Původ a motivace pro vznik přezdívky *Kočička* jsou obdobné, jako u přezdívky *Číča*, pouze nositelky se liší.

Krátkonožka

Krátkonožka označuje místní osobu s baculatou postavou a krátkýma nohama.

Nosál

Přezdívka *Nosál* vznikla na základě výrazně tvarovaného a nepřehlédnutelného nosu jejího nositele.

Oslňovač

Přezdívkou *Oslňovač* se pyšní jeden plešatý muž. V létě se často paprsky slunce odrážejí od jeho holé hlavy. Kamarádi si z něj často dělají legraci, že oslňuje nepřátelské zaměřovače.

Rabbit

Přezdívka *Rabbit* vznikla na základě výrazných předních zubů svého nositele.

Rambo

S přezdívkou *Rambo* je spjata vypracovaná postava místního muže, který má zálibu v posilování, kulturistice a zdravém životním stylu. Nutno podotknout, že přezdívka v našem případě nevznikla na základě obdivu jejího nositele k filmové postavě.

Smrdohubka

Jak již název napovídá, hanlivá přezdívka *Smrdohubka* označuje místní osobu s nevábným dechem.

Sumo

U přezdívky *Sumo* hraje roli zavalitá postava a neobvykle velká síla jejího nositele.

Šídlo

Motivaci pro přezdívku *Šídlo* lze hledat ve vysoké štíhlé postavě nositele.

7.2 Přezdívky označující charakterové nebo dušení vlastnosti nositele

Alkáč

Přezdívka vychází z apelativa *alkohol*. Její nositel věčně vysedává po hospodách a oddává se zde své již dlouhodobé vášni.

Bazilišek

Nositel přezdívky *Bazilišek* je záhadný, málomluvný člověk. Ven chodí málo, s nikým se nebaví, nikdo neví, co je vlastně zač a co si o něm myslet.

Efbíajka

Přezdívkou *Efbíajka* si vysloužila místní postarší paní, která ví o všech současných i minulých příhodách, které se staly v samotné obci či blízkém okolí.

Fakír

Fakíre oslovují přátelé místního nebojácného muže, který si troufne na jakýkoliv i sebenebezpečnější úkol.

Jezeďák

Původ přezdívky získal dotyčný již na základní škole. Od útlého dětství byl fascinován traktory a veškerou zemědělskou technikou.

Kalač

Možnosti výkladu etymologie jsou u dané přezdívky dvě. První možností je motivace zaměstnáním nositele (pracuje s pilou a sekyrou v lese). Druhou možností je jeho záliba v alkoholu – je o něm známo, že často a rád hovorově řečeno „kalí“.

Krajíc

Nositelem přezdívky je místní jedlík a danou přezdívkou si vysloužil již na základní škole. Motivací pro vznik byl každý den obrovský krajíc chleba, který si nosíval na svačinu.

Megera

Nositelkou přezdívky *Megera* je dívka z mladší generace. Motivací pro vznik je její silný, pronikavý hlas.

Pat a Mat

Pat a *Mat* jsou samozřejmě přezdívky inspirované známým animovaným večerníčkem. Jejich nositelé jsou dva poněkud nešikovní muži.

Rapper

Rapper má zálibu ve volnočasovém rapperském oblečení, doplňcích a hudebním stylu rap.

Řezník

Přezdívkou *Řezník* se označuje místní surovec a hrubián, který se snadno rozzuří a často se pere.

Šampón

Nositel přezdívky je posedlý přehnanou péčí o svůj zevnějšek a užíváním abnormálního množství parfému.

Tojota

Danou přezdívkou dostal nositel za to, že jeho častou reakcí na téměř každou větu byla odpověď „to jo“.

Zikmund a Hanzelka

Dané přezdívky označují dva muže z obce, jejichž obrovským koníčkem bylo (stejně jako u známé reálné dvojice Zikmunda a Hanzelky) cestování nejen po republice, ale po celém světě.

7.3 Přezdívky motivované aktuálními událostmi a děním

Babočka

Přezdívkou *Babočka* má jedna postarší žena, jež má od svých dětí již několik vnoučat. Přezdívka vznikla ze slova *babička* pouhou změnou jedné samohlásky: i → o.

Dědek

Nositel se vyznačuje hustým plnovousem, kterému jeho hustý plnovous opticky přidává několik let.

Fotr

Je poměrně mladým otcem již několika dětí.

Strejda

Kvůli své introvertní povaze, přítomnosti snad na všech místních kulturních akcích a nedbalému, zastaralému oblečení má jeden muž středního věku přezdívkou *Strejda*.

7.4 Přezdívky, jejichž základem jsou antroponyma nebo chrématonyma z reálného či fiktivního světa

Hobit

Přezdívka *Hobit* vychází z třídílné minisérie filmů *Pán prstenů*. Mimo jiné se její nositel vyznačuje poměrně malým vzrůstem – stejně tak, jako hobiti v již zmíněném filmu.

Racochejl

Racochejl je pohádková postavička s rozčepýřenými vlasy, jež jsou nedílnou součástí i jednoho místního muže.

Rákosníček

Přezdívka je motivována večerníčkem, jehož hlavní hrdina má několik málo jemných vlasů, stejně jako nositel dané přezdívky.

Šejtroček

Šejtroček je přezdívka postaršího místního muže, který po dlouhá léta míval tažného koně, s nímž často pracoval v lese. Motivace pro vznik je samozřejmě v animovaném televizním seriálu pro nejmenší *Cesty formana Šejtročka*, který dodnes můžeme vidět na televizních obrazovkách v rámci večerníčka.

Rumcajs

Přezdívka je inspirována postavou *Rumcajse* ze známého večerníčku. Jejího nositele zdobí stejně tak, jako daného pohádkového hrdinu, tmavé vousy.

7.5 Přezdívky motivované obdivem nositele k oblíbené reálné, popř. fiktivní postavě z uměleckého díla nebo branže

Esmeralda

Nositelkou přezdívky *Esmeralda* je místní žena, která se podle svých slov v mnohém podobá hrdince mexické telenovely z roku 1997.

Diesel

Přezdívkou *Diesel* si rád nechává říkat místní hoch, který se zhlédl v sérii filmů *Rychle a zběsile*, kde ztvárnil jednu z hlavních rolí po boku Paula Walkera právě americký herec Vin Diesel.

Dymo

Dymo se říká jedné místní osobě z důvodu veliké obliby současné rock-metalové kapely Dymytry.

Chester

Původ přezdívky *Chester* je obdobný jako u přezdívky *Rytmus*. Její nositel je skalním fanouškem americké rockové skupiny Linkin Park, která vznikla již roku 1996 v Kalifornii, a v jejímž čele stojí frontman Chester Bennington.

Rytmus

Rytmus je úspěšný slovenský rapper, který svou tvorbou, extravagantním vzhledem a výstředním chováním ovlivnil nejednoho teenagera zejména mezi chlapci. Stejně tomu je i v daném případě. Nositelem přezdívky *Rytmus* je mladý obdivovatel tohoto kontroverzního umělce.

Walker

Přezdívka *Walker* vznikla na základě obliby ústředního hrdiny amerického akčního seriálu *Walker, Texas Ranger*.

7.6 Přezdívky motivované křestním jménem nositele

Alba/Albatros

Přezdívku *Alba* má místní občan romského původu. Jde o zkrácený tvar jeho křestního jména *Albín*. Mnozí ho občas oslovují i druhou obměnou – *Albatros*.

Betty/Bettyna

Betty, popř. obdobný tvar *Bettyna* je motivován osobním jménem nositelky – Alžběta. Tvar *Betty* vznikl už na základní škole, delší tvar *Bettyna* v době puberty.

Béd'a

Přezdívka *Béd'a* má svůj etymologický původ v mužském osobním jméně *Bedřich*.

Dadulka

Jak již přezdívka napovídá, vychází z osobního ženského jména *Daniela*. Přezdívka nositelky vznikla již v mateřské školce.

Dejv

Dejv je cizí podoba jména *David*, psaná českým pravopisem. Přezdívka vznikla z důvodu rozlišení dvou *Davidů* v jedné třídě již v první třídě základní školy.

Deny/Deniska

Obě přezdívky má jedna nositelka, jejíž vlastní jméno je *Denisa*. Kratší podobou *Deny* ji obvykle oslovuje mladší generace a nejbližší přátelé. Podobu *Deniska* volí obvykle generace starší.

Džony/Dženda

Přezdívky *Džony* i *Dženda* mají nositelé mladší generace. Obě vznikly na základě nutnosti rozlišit více *Janů* v téže generaci.

Ela/Elis

Obě přezdívky vycházejí ze stejného ženského osobního jména *Eliška*.

Ferenc/Fráňa/Franci

Z důvodu velkého výskytu mužského osobního jména *František* se v obci vyskytují celkem tři podoby jména, které se s postupem času ustálily jako přezdívky. Přezdívku *Ferenc* nosí chlapec nejmladší generace.

Fík

Mohlo by se zdát, že přezdívku *Fík* má její nositel díky své oblibě večerníčku *Příhody maxipsa Fika*. Není tomu tak. Přezdívka vychází z mužského osobního jména *Filip*.

Fíla/Fido

Obě přezdívky vycházejí z křestního mužského jména *Filip*, přičemž každá z nich označuje jiného nositele.

Hlubošu/Hlubošino

Obě výše zmíněné přezdívky má jeden nositel, jehož křestní jméno je *Luboš*; v obou podobách je přezdívka rozšířená o náslovnou hlásku *h*.

Hnilém

Původ přezdívky *Hnilém* je ukryt v osobním jméně *Vilém*. Původní hláska *v* je však nahrazena skupinou hlásek *hn*.

Ifka

Přezdívka *Ifka* vychází z křestního ženského křestního jména *Iva*. Jedná se o zdobnělinu, kde je *i* v písmu upřednostňována neznělá hláska *f* namísto znělého *v*.

Jarin/Jarina

Jarin má původ v mužském osobním jméně *Jaroslav*. Ženská obdoba *Jarina* vychází ze jména *Jaroslava*.

Jenda/Jendys

Obě přezdívky mají nositelé osobního jména *Jan*. Z důvodu snadného rozlišení jejich nositelů se však v obci používají dva tvary.

Joska/Pepan/Pepíno

Joska, *Pepíno* i *Pepan* jsou přezdívky vzniklé z osobního jména *Josef*. Všemi třemi se pyšní nositelé z řad starších obyvatel.

Kače

Nositelka přezdívky *Kače* se jmenuje rodným jménem *Kateřina*. Jde tedy o méně častou podobu zmíněného ženského osobního jména.

Lenny

Přezdívka *Lenny* je obměnou jména *Lenka*, z něhož vychází.

Lud'a

Lud'a je krátká podoba mužského jména *Luděk*. Nositeli se *Lud'o* začalo říkat už v mateřské škole.

Lukin

Přezdívkou *Lukin* je v obci označováno z důvodu značné obliby jména *Lukáš* několik chlapců.

Majla

Přezdívka *Majla* má svůj původ v oblíbeném mužském jméně *Milan*.

Marcy

Marcy je zkrácenou podobou přezdívky *Marcela*. Přezdívku si kvůli neoblíbení svého jména dala sama nositelka.

Márty

Původ přezdívky *Márty* je v mužském jméně *Martin*. Její nositel patří do nejmladší generace obyvatel.

Matfýzek

Původ přezdívky *Matfýzek* je možné hledat jak v křestním jméně *Matěj*, tak v jeho neobvyklých koníčcích – matematice a fyzice. V obou předmětech od útlého věku nositel vynikal a v obou vždy prospíval na výbornou. Vzhledem k tomu, že často uvažoval o studiu matematicko-fyzikální fakulty (lidově označované jako *matfyz*), z původní přezdívky *Matýsek* se tak v posledních ročnících na základní škole stal *Matfýzek*.

Michi

Přezdívka *Michi* v obci označuje jak hochu, tak dívku. V jednom případě se jedná o zkrácení jména *Michal*, v případě druhém o zkrácení ženské podoby *Michaela*.

Míla

Přezdívka *Míla* v obci označuje jak muže, tak i ženu. Mužská podoba vychází z osobního jména *Bohumil* (→ *Míla*), přezdívka ženská má původ ve jméně *Milada*.

Míra

Přezdívka *Míra* v obci označuje jak muže, tak i ženu. Původ je v křestních jménech *Miroslav* a v jeho ženské podobě *Mirolava*.

Mišák/Mišel/Mišelin

Dvojice přezdívek *Mišák* a *Mišel* má původ v mužském jméně *Michal*. Přezdívka *Mišelin* označuje dívku a vychází ze jména *Michaela*.

Móňa

Jde o častou přezdívku vzniklou z osobního ženského jména *Monika*.

Nad'a

Jde o domáckou podobu křestního jména *Naděžda*.

Naty

Jak již přezdívka napovídá, jde o zkrácenou a hojně užívanou podobu ženského jména *Aneta*.

Něněčka /Něněnka

Ač to na první pohled není vůbec zřejmé, přezdívka *Něněnka* má také původ v osobním jméně – je nutné hledat ji v nesprávné dětské výslovnosti slova *Mirenka*, které ve svém útlém dětství nositelka neuměla řádně vyslovit, a tak si říkala *Něněnka*, což jí zůstalo doposud.

Peťan

Peťan je hojně užívanou podobou oblíbeného mužského jména *Petr*.

Rád'a

Nositel přezdívky se jmenuje *Radek*. Z důvodu neoblíby svého osobního jména mu však přátelé říkají *Rád'a*.

Tommi

Mohlo by se zdát, že přezdívka *Tommi* odkazuje k velmi populárnímu českému seriálu *Comeback*, v němž označovala jednoho z ústředních hrdinů. V našem případě má však s oblíbeným sitcomem pramálo společného, jde o pouhou obměnu, popř. anglickou výslovnost mužského jména *Tomáš*.

Véna

Véna je v obci mužskou i ženskou přezdívkou. Její nositel z řad mužů se jmenuje Zdeněk. Původně se mu říkalo *Zděňa*, později se toto oslovení změnilo na *Zděna* a nakonec se zjednodušilo na *Véna*.

Původ ani význam přezdívky u ženské nositelky není znám, ani ona sama ho neví. Pamatuje si jen to, že její přezdívka vznikla teprve na střední škole.

Veru/Verunka/Verunenka

Všechny tři přezdívky označují více osob. Přezdívka má svůj původ v ženském osobním jméně *Veronika*. Deminutivní tvary – *Verunka* a *Verunenka*, jsou přezdívkami dívek z nejmladší generace.

Vilas

Vilas má – stejně jako přezdívka *Hnilém* – původ v osobním jméně *Vilém*.

Zbyňa

Zbyňa má svůj původ v mužském osobním jméně *Zbyněk*.

7.7 Přezdívky motivované příjmením

Ambík

Přezdívka má jak krátkou podobu *Ambik*, tak i podobu dlouhou *Ambík*. Její vznik je motivován příjmením *Ambroz*.

Bajdža

Přezdívka *Bajdža* vznikla z důvodu snadnější výslovnosti cizího příjmení *Bajdjuk*.

Bárt

Bárt má svůj původ v příjmení *Bárta*. Jedná se o pouhé zkrácení celého jména odtržením koncového *-a*.

Bártík

Přestože je přezdívka *Bártík* velice podobná přezdívce uvedené výše – *Bárt* – vychází z podobného, ale přece odlišného příjmení. *Bártík* má svůj etymologický původ v nesklonné variantě příjmení *Bártů*. Z důvodu, že jde o páté nejvíce se vyskytující příjmení v Českém Rudolci, je danou přezdívkou oslovováno více mužských jedinců z téže rodiny.

Bendys

Bendys vznikl na základě mužského tvaru příjmení *Benda*.

Bláža/Blažena

Ač tomu tvar přezdívky nenapovídá, jejím nositelem je muž. Původ *Bláži* je ukryt v příjmení *Blažek*. Nositeli se zejména kvůli malému vzrůstu a drobné postavě typické spíše pro dívky říkalo na základní škole též ženskou podobou – *Blaženo*.

Blín

Nejedná se o rodový název lilkovité léčivé rostliny, jde o přezdívku, která vznikla nejprve na základě odtržení koncového sufixu *-a* a následně obměnou příjmení *Bína*. Přezdívka měla nejprve tvar *Bín*, později došlo k vložení souhlásky *-l-*. *Bína* → *Bín* → *Blín*.

Braby

Přezdívka *Braby* má svůj původ v mužské variantě místního příjmení *Brabec*.

Bříza

Původ přezdívky *Bříza* je v příjmení *Březina*. Její nositel patří do mladší generace obyvatel.

Buča

Buča vychází z příjmení *Buk*. Přezdívka doposud označuje dva velice podobné bratry.

Bud'a

Přezdívka *Bud'a* vznikla na základě zkrácení mužského jména *Budiček*. Občas se lze setkat i s delší varietou výslovnosti – [búd'a].

Cajzi

Přezdívka *Cajzi* je co do pravopisu i výslovnosti zkrácenou podobou německého příjmení *Zeiser*.

Cvaklík

Nositel přezdívky *Cvaklík* se jmenuje *Cakl*. Přezdívka má lehce hanlivé zabarvení a vznikla v pubertě nositele.

Čermi

Čermi je zkráceninou mužského tvaru příjmení *Čermák*.

Doly

Nositelem přezdívky *Doly* je místní muž, jehož příjmení je *Doležal*.

Dušeják

Přestože tomu tvar napovídá, přezdívka nemá hanlivý charakter. Jde o zkrácení dlouhého mužského příjmení *Dušejovský*.

Dvořka

Dvořka je ženskou přezdívkou, jež vychází z příjmení *Dvořák*.

Fed'a

Základem pro vznik přezdívky *Fed'a* je příjmení *Fedor*. Přezdívka vznikla ve středním věku nositele.

Hartmi

Přezdívka *Hartmi* vychází z příjmení *Hartman*. Vznikla v 8. třídě základní školy a je tvořena počátečními slabikami křestního jména a příjmení nositele. Motivací pro vznik bylo založení e-mailové adresy, přičemž její nositel chtěl, aby přihlašovací jméno bylo tvořeno jak z příjmení, tak z křestního jména.

Horvi

Horvi je zkráceninou maďarského příjmení *Horváth*.

Hronka

Nositelkou přezdívky *Hronka* je místní dívka. Původ přezdívky je v jejím příjmení *Hronová*. *Hronka* vznikla již v útlém dětství.

Kašpi

Přezdívka *Kašpi* vychází z příjmení *Kašpárek*. Vznikla již v době docházky na místní základní školu.

Kortík

Kortík má svůj původ v místním příjmení *Kortan*. S postupem času se přezdívka občas vyslovovala i krátce [kortik].

Koutňaska

Nositelkou přezdívky *Koutňaska* je místní žena v důchodovém věku. Motivací vzniku je její příjmení *Koutná*.

Lověťák/Lověťáci

Přezdívka *Lověťák* označuje místního muže, jehož příjmení je *Lověťinský*. V obci se můžeme v komunikaci setkat i se skupinovým tvarem *Lověťáci*. V Českém Rudolci žije již několik generací rodiny *Lověťinských* a na kulturních akcích jsou mnohdy k vidění zástupci všech jejích generací.

Máca/Macík

Obě přezdívky patří jednomu nositeli. Motivací pro vznik je mužská podoba místního příjmení *Macek*.

Vatitek/Matitek/Vatitu/Matitu

Přezdívka *Vatitek* vznikla na základě příjmení *Vašíček*. V průběhu času se však tvar přezdívky zkrátil z *Vatitek* na *Vatitu*, přičemž často docházelo k jejímu komolení a následné obměně s počáteční hláskou „m“ – *Matitek*, *Matitu*.

Medy/Med'ák

Stejně jako v příkladech výše i přezdívky *Medy* a *Med'ák* označují jednoho mužského nositele. Etymologický původ je ukryt v příjmení *Med*.

Novi

Novi je přezdívka vzniklá z nejobvyklejšího českého příjmení *Novák*. V Českém Rudolci je příjmení *Novák* zastoupeno celkem 25krát, a je tak druhým nejvíce rozšířeným.

Pachtík/Pajda/Plachta

Všechny tři přezdívky se vztahují k jednomu muži a vychází z jeho příjmení *Pachta*. Tvar *Pachtík* vznikl v době, kdy byl její nositel v první třídě základní školy. Tvar *Pajda* vznikl později v pubertě. Poslední podoba – *Plachta* – vznikla rozšířením kořene příjmení o hlásku *-l-* a je přezdívkou nejnovější.

Pes

Na základě rýmu s příjmením nositele – *Hes* – vznikla i daná přezdívka *Pes*.

Rumplajs

Rumplajs je přezdívkou vycházející z neobvyklého příjmení *Rumplik*. Danou přezdívkou jsou osloveni oba bratři – mladší i starší.

Sísa/Sysel

Vznik přezdívek *Sísa* i *Sysel* jsou motivovány německým příjmením *Süssenbeck*. Ani jedna z nich není myšlena hanlivě.

Stráša

Přezdívkou *Stráša* je motivována příjmením *Strašák*. Tvoří ji kořen slova *straš-*, u něhož došlo ke zrušení kvantity hlásky, a koncová přípona *-a*.

Sváča

Sváča vznikla obdobným způsobem jako přezdívkou předchozí. Došlo ke zdloužení kořene a připojení koncovky *-a*. Příjmením, z něhož přezdívkou vzešla, je *Svačina*.

Šabi

Původ přezdívkou *Šabi* je v místním příjmením *Šabatka*.

Šindy

Nositel přezdívkou *Šindy* se celým příjmením jmenuje *Šindelář*.

Štencl

Štencl má svůj etymologický původ ukrytý v příjmením *Tecl*, příjmením však bylo rozšířeno hned o dvě hlásky.

Švícko

Nositel přezdívkou *Švícko* je nejmladší člen z rodiny *Šveců*.

Tesi

Původ přezdívkou *Tesi* je v nejvíce rozšířeném příjmením v Českém Rudolci, a to v příjmením *Tesař*.

Truhla

Přezdívkou *Truhla* je motivována příjmením *Truhlář*.

Vavrouš/Vrána/Werry

Přezdívkou *Vavrouš* i *Werry* mají svůj původ v nesklonném příjmení *Vávruš*. Motivace pro vznik *Vavrouše* je zcela zřejmá, u přezdívkou *Werry* je pátrání po původu obtížnější. Nositelem přezdívkou *Werry* je sám autor práce, hláska *w* na začátku odkazuje na skutečnost, že jak příjmení, tak křestní jméno nositele začíná hláskou *v* – *Vojtěch Vávruš*. Z důvodu výrazně znějící hlásky *r* je v přezdívkou zdvojena i tato hláska.

Přezdívkou *Vrána* vychází z téhož příjmení – *Vávruš*, motivací pro vznik byla řada společných hlásek.

Zachy/Zach/Zachariáš

Veškeré podoby přezdívkou patří jednomu nositeli. Původ vychází z příjmení *Zach*. Zajímavostí je, že samotné příjmení *Zach* vzniklo na základě vlastního jména *Zachariáš* (Kopečný, 1999, s. 212), které nyní slouží i jako přezdívkou pro místního *Zacha*.

7.8 Přezdívkou neprůhledné s nejasnou motivací vzniku

V obci se samozřejmě setkáme i s celou řadou přezdívek, jejichž původ je nejasný a ani sám nositel jej nezná. Skupina těchto přezdívek je v našem rozboru nejmenší, čítá pouhých pět, resp. šest zástupců.

Čouda

Džem

Fredy

Šmejda

Tutny/Tutnák

Ledňáček

Závěr

V diplomové práci jsme se zabývali lingvistickým fenoménem antroponomastiky – příjmeními a přezdívkami, jak po teoretické, tak po praktické stránce. Cílem práce bylo roztrždit a popsat příjmení z obce Český Rudolec, dále sebrat neoficiální pojmenování obyvatel – přezdívkami, vyložit jejich původ i význam.

V teoretické části práce bylo naším úkolem rozšířit obecné povědomí o onomastice jako vědě, nastínit historii a současnost obce Český Rudolec, objasnit pojmy *příjmení*, *příjmi* a *jméno po chalupě*, připomenout stěžejní osobnosti české onomastiky a zejména provést podrobnou lingvistickou analýzu příjmení a přezdívek obyvatel obce.

Po první, výše zmíněné teoretické části, jsme přešli k samotné analýze oficiálních i neoficiálních jmen. Pro rozbor příjmení bylo nutné opatřit si seznam veškerých příjmení, které se na území obce vyskytují. Jelikož sám autor práce z Českého Rudolce pochází, zná velké množství přezdívek místních obyvatel, část z nich byla získána formou rozhovorů s obyvateli obce.

Veškerá příjmení jsme roztrždili celkem do čtyř hlavních skupin – příjmení ze jmen osobních, příjmení z apelativ, příjmení cizí a konečně příjmení s nejasným původem. Z důvodu co nejpřesnější klasifikace byla každá z těchto skupin rozšířena o bohatou škálu dílčích podskupin, viz níže.

V rámci první skupiny *Příjmení z osobních jmen* vydělujeme celkem tři dílčí klasifikační podskupiny příjmení. První podskupinu tvoří *Příjmení z křestních jmen beze změny*, jež je zastoupena pouhými 6 příjmeními (*Ambroz, David, Fedor, Hartman, Marek, Urban*). Nejpočetnější podskupinou je podskupina druhá – *Příjmení z hypokoristik (domáckých podob jmen)*, která obsahovala celkem 63 příjmení. Obzvláště zastoupená byla hypokoristika ze jmen *Václav, Matěj, Havel, Petr* a *Tomáš*. Poslední podskupinu tvořila *Patronymika z osobních jmen*, zahrnující 6 příjmení, a to *Bártů, Kubů, Macků, Pavlů, Petrů* a *Vávrů*.

Druhou rozsáhlou skupinu, *Příjmení z apelativ*, tvoří z důvodu přehlednosti při klasifikaci více podskupin, celkem 8.

První podskupinou jsou *Příjmení motivovaná názvem místa, polohou, charakterem bydliště nebo novostí obyvatele v místě*, čítající souhrnně 17 příjmení (z toho 9 ve tvarech substantivních, 8 ve tvarech adjektivních), např. *Chalupa, Lipták, Novák; Koutný, Veselský*.

Druhá podskupina *Příjmení motivovaná povoláním, řemeslem či jiným stavem* obsahuje na 25 příjmení, mezi ně patří například *Gajdušek, Krejčí, Sedlák, Švec, Tesař* nebo *Zeman*.

Příjmení podle věku a ostatních vlastností tělesných, fyzických a duševních, tj. podskupina třetí, čítá 10 položek, např. *Douda, Kučera, Plaček* či *Sotona*.

O mnoho více zástupců má v obci čtvrtá podskupina *Příjmení podle názvů zvířat a rostlin*, přičemž v jasné převaze jsou příjmení, která mají původ v názvu ptáků, např. *Čermák, Brabec, Drozdek, Chocholouš, Jeřábek, Kohout, Sýkora*, hojně jsou dále zastoupena příjmení, která vznikla z názvů lesních zvířat (*Ježek, Vlk, Vydra* a *Zajíc*).

Příjmení podle názvů jídel, tedy podskupinu pátou, tvoří pouhých 5 zástupců. Jsou jimi *Kvasnička, Kvašný, Med, Polívka* a *Svačina*.

17 příjmení spadá do podskupiny šesté – *Příjmení z názvů věcí, abstrakt a přírodních jevů*. V rámci dané podskupiny jsou velmi frekventované dvě slovotvorné přípony. První z nich je přípona *-ka* (*Břečka, Kopačka, Pazderka, Plicka, Tobolka*), druhou *-ík* (*Brtík, Dusík, Uhlík*).

Sedmou podskupinou jsou *Příjmení ze sloves*, která mají v Českém Rudolci celkem 22 zástupců, přičemž 10 z nich je ve tvaru přičestí minulého. Produktivními kmenotvornými příponami před slovotvorným formantem *-l* jsou zde zejména *-a-* (*Coufal, Dohnal, Doležal, Zamazal, Vybíral*) a *-i-* (*Chytil, Musil, Kvapil*).

Jako podskupinu osmou vymezujeme *Příjmení z adjektiv, vyjadřující vlastnosti člověka*. Do skupiny spadá na 13 příjmení, z nichž některá mají tvar substantivní (*Křiklán, Suchan, Nevrkla*), jiná tvar adjektivní (*Bílý, Černý, Teplý*). Zajímavostí je příjmení *Dobrovič*, které lze považovat za patronymikum, které nevzniklo na základě substantiva, nýbrž adjektiva.

Třetí velmi zastoupenou skupinou jsou *Příjmení cizí*. Podstatnou část z nich však tvoří příjmení německá, jichž je rovných 40. Nejvíce německých příjmení v obci je

motivováno řemesly, povoláními (např. *Šindler, Schmied, Süssenbeck*) či jinými rozličnými stavy (*Holz knecht, Šulc*). Příjmení z jiných cizích jazyků je v obci 11, několik z nich je maďarských (*Horváth, Salay, Tancoš*), tři polská (*Smuk, Waszniowski, Żolnierčik*), zbylá čtyři mají původ v různých cizích jazycích.

Skupina poslední – čtvrtá – zahrnuje *Příjmení s nejasným původem*, jejichž původ se přes veškerou snahu nepodařilo dohledat. Jde o šest příjmení, k nimž doplňujeme alespoň informaci o počtu jejich nositelů v rámci České republiky.

Pokud z provedeného rozboru všech 264 příjmení vybereme pět nejčastěji zastoupených skupin, resp. podskupin, zjistíme, že vůbec největší počet příjmení v obci Český Rudolec má etymologický původ v osobních jménech – celkem 75 příjmení. Druhou největší skupinou jsou příjmení pocházející z němčiny – 40 příjmení. Řada příjmení však pochází také z apelativ, a to zejména z názvů povolání, řemesel či jiných stavů – 25, dále z názvů zvířat a rostlin – 23 a ze sloves – 22 příjmení. Naopak velice málo jsou zastoupena příjmení vzniklá z názvů jídel – pouze 5 nositelů, a příjmení motivovaná věkem a vlastnostmi duševními či fyzickými – 10 zástupců.

Soubor 172 přezdivek jsme členili obdobně jako soubor příjmení. U přezdivek jsme vymezili celkem osm tematických skupin. Nejvíce zástupců však čítá skupina přezdivek, které jsou motivované křestním jménem nositele, celkem 58 přezdivek, např. *Betty, Fido, Michi, Lukin*. Druhou početnou skupinou jsou přezdívky, které mají svůj původ v příjmeních jejich nositelů, celkem 57 přezdivek, např., *Buča, Kortík, Medy, Tesi*. Na opačném konci stojí skupina přezdivek motivovaných aktuálními událostmi či děním – pouzí 4 zástupci, např. *Dědek, Strejda*, a skupina přezdivek, jejichž vznik je motivován obdivem k reálné či fiktivní postavě z umělecké branže či filmového díla – např. *Dymo, Esmeralda, Rytmus*.

V obci se nachází několik osob, které mají současně více než jednu přezdívku. Mezi takové lze zařadit např. muže středního věku s dvěma přezdívkami – *Hlubošu* nebo *Hlubošíno*, hochu s přezdívkami *Mišák* n. *Mišel*, popř. osobu s přezdívkami *Tesi* či *Hnilém*, nebo i s několika variantami *Vatitek, Matitek, Vatitu, Matitu*, popř. *Pajda, Pajdík, Placha*. Mezi ojedinělé případy patří skupinová přezdívka *Lověřáci* a přezdívky *Pat a Mat* a *Zikmund a Hanzelka* – používají se jen tehdy, když jsou jejich nositelé vidět pospolu.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

BENEŠ, Josef. *Německá příjmení u Čechů*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 1998. ISBN 80-7044-212-3.

BENEŠ, Josef. *O českých příjmeních*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd, 1962.

HARVALÍK, Milan. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1253-2.

HARVALÍK, Milan – MINÁŘOVÁ, Eva – TUŠKOVÁ, Jana Marie (eds.). *Teoretické a komunikační aspekty proprií. Prof. R. Šrámkovi k životnímu jubileu*. 1. vyd. Brno: PF MU, 2010.

HORNUNG, Maria. *Lexikon österreichischer Familiennamen*. Erstaustgabe. St. Pölten: Niederösterreichisches Pressehaus, 1989. ISBN 3-85326-854-4.

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. 1. vyd. Liberec: AZ KORT, 2002. ISBN 80-238-8173-6.

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1989, ISBN 80-200-0167-0.

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?* 5. vyd. Praha: ACADEMIA, 2015. ISBN 978-80-200-1888-5.

KOPEČNÝ, František. *Průvodce našimi jmény*. 2. vyd. Praha: Academia, 1991. ISBN 80-200-0016-X.

MATES, Vladimír. *Jména tajemství zbavená anebo Příjmení pod mikroskopem*. 1. vyd. Praha: EPOCHA, 2004. ISBN 80-86328-58-9.

MATES, Vladimír. *Jména tajemství zbavená: Malá encyklopedie 250 nejčastějších příjmení*. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 1998. ISBN 80-7176-731-X.

MATES, Vladimír. *Jména tajemství zbavená: Malá encyklopedie nejčastějších příjmení II. díl*. 1. vyd. Praha: EPOCHA, 2003.

MATÚŠOVÁ, Jana. *Německá vlastní jména v češtině*. 1. vyd. Praha: NLN, 2015. ISBN 978-80-7422-369-3.

MOLDANOVÁ, Dobrava. *Naše příjmení*. 2. upravené vyd. Praha: Agentura Pankrác, 2004. ISBN 978-80-86781-03-8.

PLESKALOVÁ, Jana. *Vývoj vlastních jmen osobních v Českých zemích v letech 1000–2010*. 1. vyd. Brno: Host, 2011.

SVOBODA, Jan. *Staročeská osobní jména a naše příjmení*. 1. vyd. Praha: Československá akademie věd, 1964.

ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X.

Slovníky

DUBISZA, Stanislaw. *Universalny słownik języka polskiego*. 1. vyd. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN, 2006.

KNAPPOVÁ, Miloslava. Přezdívka. In: Kolektiv autorů. *Encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. s. 354, ISBN 80-7106-484-x.

MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. 4. vyd. Praha: NLN, 2010. ISBN 978-80-7422-048-7.

OLIVA, Karel. *Polsko-český slovník. II., P-Z: Słownik polsko-czeski. II., P-Z*. 2. vyd. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0728-8.

PLESKALOVÁ, Jana. Onomastika. In: Kolektiv autorů. *Encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: NLN, 2002, s. 172 a 293. ISBN 80-7106-484-x.

Příruční slovník jazyka českého. K-M. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství, 1937–1938.

VEČERKA, Radoslav. *Slovník českých jazykovědců v oboru bohemistiky a slavistiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6265-8.

Články v časopisech

KNAPPOVÁ, Miloslava. Přezdívky v proměnách staletí. In: *Acta onomastica*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2000, roč. 40 (1999), s. 82-88.

KNAPPOVÁ, Miloslava. Stav a perspektivy české onomastiky v mezinárodním kontextu. *Naše řeč*, 1985, roč. 68, číslo 1, s. 4–8. Dostupné z: <http://naserec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6512>

ŠRÁMEK, Rudolf. K jubileu Miloslavy Knappové. *Naše řeč*, 2006, roč. 89, číslo 2, s. 103–104. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7888> [cit. 2017-01-31]

ŠRÁMEK, Rudolf. Onomastika jako společenská věda ve výuce a školské praxi. *Naše řeč*, 1985, roč. 68, číslo 4, s. 205–209. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6566>

Webové zdroje

MACURA, Vladimír. Dobrava Moldanová. In: *Slovník české literatury* [online]. 1998. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=514> [cit. 2016-10-10].

Český statistický úřad: *Počet obyvatel v obcích k 1. 1. 2016*. Praha. 29. dubna 2016. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32853387/1300721603.pdf/cba78096-1cf5-4fde-b20a-3074b2f135f9?version=1.0> [cit. 2016-09-03]

Vokabulář webový [on-line]. Verze 0.4.2. [citováno ze dne 12. 12. 2016]. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Dostupný na <<http://vokabular.ujc.cas.cz>>.

<http://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php?id=23729&typ=prijmeni> [cit. 2016-12-14]

<http://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php?id=23730&typ=prijmeni> [cit. 2016-12-14]

<http://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php?id=198635&typ=prijmeni&rel=07> [cit. 2016-12-14]

<http://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php?id=252755&typ=prijmeni> [cit. 2016-12-14]

<http://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php?id=252756&typ=prijmeni> [cit. 2016-12-14]

<http://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php?id=328225&typ=prijmeni> [cit. 2016-12-14]
<http://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php?id=11759&typ=prijmeni> [cit. 2016-12-14]
<http://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php?id=11760&typ=prijmeni> [cit. 2016-12-14]
<http://www.prijmeni.cz/search.php?name=be%9E%E1k&t=0> [cit. 2016-12-14]
<http://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php?id=21762&typ=prijmeni> [cit. 2016-12-14]
[https://en.wikipedia.org/wiki/Kennedy_\(surname\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Kennedy_(surname)) [cit. 2016-13-12]
<https://www.houseofnames.com/kennedy-family-crest> [cit. 2016-13-12]
<http://www.ceskyrudolec.cz/historie-cesky-rudolec/d-14994> [cit. 2016-12-13]
<http://www.zamek-ceskyrudolec.cz/pivovar/nabidka-1> [cit. 2015-13-12]
<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=514>
[cit. 2016-10-10]
<http://www.genealogytoday.com/surname/finder.mv?Surname=Albasta>
[cit. 2016-13-12]
<https://www.google.cz/#q=gul%C3%A1n+n%C3%B6v%C3%A9ny> [cit. 2016-12-14]
[https://en.wikipedia.org/wiki/Kennedy_\(surname\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Kennedy_(surname)) [cit. 2016-13-12]
<https://www.houseofnames.com/kennedy-family-crest> [cit. 2016-13-12]
<http://www.mates-jmena.estranky.cz/clanky/o-autorovi.html> [cit. 2017-01-31]
<http://www.mates-jmena.estranky.cz/clanky/publikace.html> [cit. 2017-01-31]
<http://www.infoglobe.cz/lokality/evropa/ceska-republika/hrady-zamky-tvrze/lokality-cesky-rudolec-zamek/> [cit. 2017-01-31]
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%C4%8Cesk%C3%BD_Rudolec_-_z%C3%A1jezd%C3%AD_hostinec_u_z%C3%A1mku.jpg [cit. 2017-01-31]

Ostatní zdroje

ČERNÝ, Jiří – HOLEŠ, Jan. *Kdo je kdo v dějinách české lingvistiky*. 1. vyd. Praha: Libri, 2008, s. 318–320. ISBN 978-80-7277-369-5.

HANUŠ, Zdeněk. *Český Rudolec*. 1. vyd. Vydala Obec Český Rudolec k 50 výročí konce 2. sv. války.

KOMÁREK, Miroslav. *Mluvnice češtiny. 2, Tvarosloví*. 1. vyd. Praha: Academia, 1986. 536 s.

KROUPA, Miroslav. *Středisková obec Český Rudolec*. 1. vyd. Český Rudolec: Školská a kulturní komise MNV v Českém Rudolci, 1975.

MATĚNOVÁ, H. *Vlastní jména majitelů gruntů v pozemkové knize obce Pavlov na panství telečském (od 80. let 16. stol. do druhé poloviny 19. století)*. Diplomová práce. Brno 2003.

NEKUDA, Vladimír. *Vlastivěda moravská Dačicko, Slavonicko, Telčsko*. 1. vyd. Brno: Muzejní spolek Brno, 2005. ISBN 80-7275-059-3. s. 642–646.

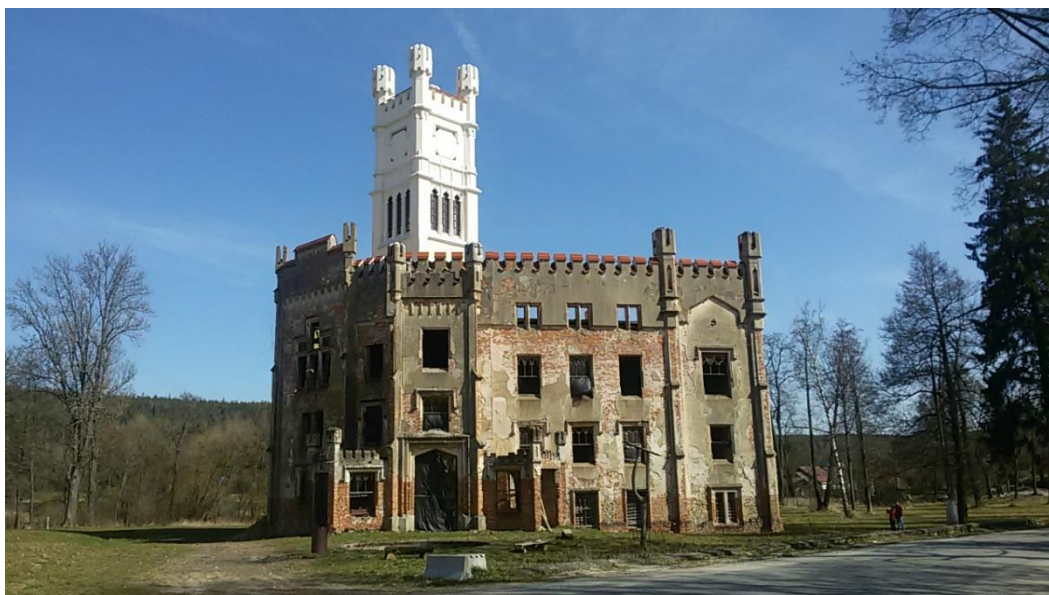
PLESKALOVÁ, Jana – KRČMOVÁ, Marie – VEČERKA, Radoslav – KARLÍK, Petr (eds.). *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1523-5.

SUDOVÁ, Jaroslava. *Příjmení, jména po chalupě a přezdívky v obci Čenkov*. České Budějovice, 2015. Nepublikovaná diplomová práce FF JU v Českých Budějovicích. Dostupné z <https://wstag.jcu.cz/portal/studium/prohlizeni.html>

Seznam příloh

1. Zámek v Českém Rudolci po částečné rekonstrukci	106
2. Zájezdní hostinec a pivovar v Českém Rudolci.....	106
3. Abecední rejstřík všech příjmení v obci Český Rudolec	107

1. Zámek v Českém Rudolci po částečné rekonstrukci

Zdroj: <http://www.infoglobe.cz/lokality/evropa/ceska-republika/hrady-zamky-tvrze/lokality-cesky-rudolec-zamek/> [cit. 2017-01-31]

2. Zájezdní hostinec a pivovar v Českém Rudolci

Zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%C4%8Cesk%C3%BD_Rudolec_-_z%C3%A1jezdn%C3%AD_hostinec_u_z%C3%A1mku.jpg [cit. 2017-01-31]

3. Abecední rejstřík všech příjmení v obci Český Rudolec

1. **Adamec** 43, 44
2. **Albasta** 75
3. **Ambroz** 42, 91
4. **Antoň** 44
5. **Bajdjuk** 78, 91
6. **Bárta** 41, 44, 91
7. **Bartl** 44
8. **Bartoň** 44
9. **Bártů** 41, 52, 79, 91
10. **Běhnounek** 41, 55
11. **Bechný** 44
12. **Bělohoubek** 68
13. **Benda** 45, 91
14. **Bežák** 78
15. **Bílý** 69, 98
16. **Bína** 45, 92
17. **Bítala** 78
18. **Blaha** 45
19. **Blažek** 45, 92
20. **Blecha** 60
21. **Brabec** 41, 60, 92
22. **Brázda** 41, 62
23. **Brtník** 62
24. **Břečka** 41, 63
25. **Březina** 53, 79, 92
26. **Buček** 60
27. **Budek** 53
28. **Budíček** 53, 92
29. **Buchner** 74
30. **Buralt** 70
31. **Burger** 71
32. **Bušta** 45
33. **Buzek** 41, 45
34. **Cakl** 41, 72, 92
35. **Čoufal** 41, 66
36. **Čára** 53, 81
37. **Čermák** 60, 92
38. **Černý** 31, 38, 98
39. **David** 42, 87
40. **Dědič** 55
41. **Demek** 46
42. **Dobrovič** 70
43. **Dohnal** 66
44. **Doležal** 41, 67, 93
45. **Dörrer** 70
46. **Doubek** 60
47. **Douda** 59
48. **Drozdek** 60, 61
49. **Dufek** 46
50. **Dusík** 63
51. **Dušejevský** 41, 54, 93
52. **Dušek** 46
53. **Dvorský** 54, 55
54. **Dvořák** 41, 55, 93
55. **Fajnor** 72
56. **Fedor** 42, 93
57. **Feneš** 70
58. **Ferdan** 41, 46
59. **Fogl** 73
60. **Fučík** 65
61. **Fuka** 41, 65
62. **Gajdušek** 41, 55
63. **Gerl** 71
64. **Gross** 75
65. **Gulán** 76
66. **Haba** 46, 47
67. **Habr** 60
68. **Hájek** 54, 79
69. **Haney** 71
70. **Hanzal** 47
71. **Hanzalík** 47
72. **Hartman** 42, 43, 79, 93
73. **Háva** 46, 47
74. **Havelka** 47
75. **Havíř** 56
76. **Havlíček** 41, 47
77. **Havlík** 31, 40, 41, 47, 79
78. **Hes** 23, 72, 94
79. **Hlaváček** 59
80. **Hledík** 61
81. **Holzknicht** 73
82. **Horák** 54
83. **Horník** 56
84. **Horváth** 76, 93
85. **Hron** 48, 93
86. **Hubáček** 59
87. **Hudec** 56
88. **Hummel** 74
89. **Chalupa** 54
90. **Chocholouš** 60, 61
91. **Chytil** 67
92. **Janák** 41, 48
93. **Januš** 48
94. **Jeřábek** 60, 61
95. **Ježek** 61
96. **Jindra** 48
97. **Jindrák** 48
98. **Kadlec** 41, 56
99. **Kameník** 31, 41, 56
100. **Kašík** 41, 48
101. **Kašpárek** 48, 93
102. **Kaštánek** 61
103. **Kennedy** 76
104. **Kišš** 71
105. **Kleuser** 71
106. **Kohout** 60
107. **Kolář** 41, 56, 74
108. **Kolařík** 56
109. **Konečný** 31, 54
110. **Kopačka** 63
111. **Kornhäuser** 75
112. **Kortan** 49, 93
113. **Kotraba** 59
114. **Koubek** 49
115. **Koutný** 55
116. **Kovár** 31, 56, 73
117. **Krčmar** 56
118. **Krechler** 74
119. **Krejčí** 34, 57
120. **Krmel** 57
121. **Křiklán** 68
122. **Kubát** 40, 49
123. **Kubů** 52
124. **Kuča** 63
125. **Kučera** 59, 79
126. **Kvapil** 67
127. **Kvasnička** 62
128. **Kvašný** 62
129. **Lang** 75
130. **Libich** 71
131. **Lička** 59

132. **Lipták** 54
133. **Lojda** 49
134. **Lojka** 49
135. **Lovětínský** 41, 55, 94
136. **Macas** 49
137. **Macek** 49, 52, 94
138. **Macků** 41, 52
139. **Mach** 49
140. **Malý** 69, 71
141. **Mann** 73
142. **Mareček** 50
143. **Marek** 31, 43, 50
144. **Mašát** 49
145. **Mašek** 49
146. **Med** 62, 94
147. **Melovič** 78
148. **Měřtl** 41, 71
149. **Michálek** 41, 50
150. **Moltaš** 72
151. **Mouryc** 77
152. **Musil** 67
153. **Nápravník** 41, 57
154. **Nehyba** 65
155. **Němec** 68
156. **Neshyba** 65
157. **Nevrkla** 68
158. **Nováček** 31, 54
159. **Novák** 23, 31, 54, 55, 79, 94
160. **Novotný** 33, 55
161. **Pachta** 65, 94
162. **Panoška** 57
163. **Pátek** 63, 79
164. **Pavlů** 50, 53
165. **Pazderka** 63
166. **Pazour** 61
167. **Pecha** 50, 79
168. **Pešl** 50
169. **Petráček** 50
170. **Petrů** 31, 34, 40, 53
171. **Pivoda** 66
172. **Pivoňka** 61
173. **Plaček** 59
174. **Plicka** 64
175. **Plucar** 64
176. **Pokorný** 31, 33, 69
177. **Polívka** 62
178. **Popelka** 64
179. **Poula** 50
180. **Prkno** 64
181. **Procházka** 31, 41, 57, 79
182. **Příbyl** 67
183. **Putyera** 78
184. **Reif** 75
185. **Rejsa** 65
186. **Roček** 61
187. **Rodek** 50
188. **Rumplík** 66, 95
189. **Rygel** 75
190. **Říha** 50, 51
191. **Salay** 77
192. **Sedlák** 29, 41, 55
193. **Semotán** 51
194. **Sezemský** 41, 55
195. **Schmied** 73
196. **Šimota** 51
197. **Slabý** 69
198. **Slivoň** 60
199. **Smuk** 77
200. **Soldán** 73
201. **Sotona** 60
202. **Staněk** 51
203. **Steinhauser** 71, 72
204. **Strašák** 66, 95
205. **Suchan** 68
206. **Süssenbeck** 73, 95
207. **Svačina** 62, 95
208. **Svoboda** 57
209. **Sýkora** 60, 61
210. **Šabatka** 51, 95
211. **Šiller** 73
212. **Šimánek** 51
213. **Šindler** 73
214. **Šíp** 64
215. **Šipl** 77
216. **Šmerda** 65
217. **Štengl** 41, 75
218. **Štaubert** 75
219. **Štěpnička** 61
220. **Štěrba** 60
221. **Šulc** 74
222. **Šuškleb** 66
223. **Švec** 58, 95
224. **Švehla** 66
225. **Tancoš** 77
226. **Tecl** 41, 72, 95
227. **Teplý** 70
228. **Tesař** 31, 58, 79, 95
229. **Tetur** 58
230. **Thüringer** 72
231. **Tobolka** 41, 64
232. **Toman** 40, 51
233. **Tomeček** 51
234. **Trefný** 70
235. **Truhlář** 29, 58, 95
236. **Tůma** 51
237. **Tunkl** 76
238. **Uhlík** 64
239. **Urban** 41, 43
240. **Vaca** 52
241. **Vágner** 74
242. **Vaněčka** 52
243. **Vaniček** 52
244. **Vašíček** 41, 52, 94
245. **Vávrů** 34, 41, 53, 79, 96
246. **Veselský** 55
247. **Viersma** 79
248. **Vlk** 61, 74
249. **Vojta** 52
250. **Volf** 74
251. **Vušek** 52
252. **Vybíral** 41, 67
253. **Vydra** 61
254. **Vyhnal** 68
255. **Výleta** 41, 60
256. **Waszniowski** 77
257. **Zach** 52, 96
258. **Zajíc** 61
259. **Zamazal** 68
260. **Záruba** 41, 64
261. **Zeiser** 74, 92
262. **Zeman** 41, 58
263. **Zvěřina** 41, 61
264. **Žolnierčík** 77